

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXII рік видання. №212, лютий, 2012

І чужому навчайтесь,
Що свого не цурайтесь...
М. Шибанка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор - Ірина Мойсей
Редактор - Іван Ребошапка
Секретар редакції - Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідешук,
Іван Ковач, Микола Корнищан
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Уроки Євгена Гребінки*
- ❖ *«Зоря крізь просторинь і час
ллє світло срібне...»*
- ❖ *Вітаємо поважного ювіляра!*
- ❖ *Аурел Дан – чарівник
марамороських зим*
- ❖ *Метафорика верлібрів Івана Негрюка*
- ❖ *Пам'яті Михайла Небиляка*
- ❖ *Перлини всесвітньої літератури
«Енеїда» Публія Вергілія Марона (II)*
- ❖ *«Буковинські трафунки»*
- ❖ *Лист до редакції*
- ❖ *Веселі небелиці з дідусевої скарбниці*
- ❖ *Дитячі сторінки*
- ❖ *Сторінки гумору*

Володимир АНТОФІЙЧУК

Уроки Євгена Гребінки

До 200-річчя з дня народження

Євген Павлович Гребінка, з дня народження якого відзначаємо 200 років, – один з найактивніших учасників літературного процесу 30 – 40-х років XIX ст., видатний байкар, автор багатьох поетичних та прозових творів українською і російською мовами, літературний критик і видавець.

Життя і творчість Євгена Гребінки – зразок наполегливої, нерідко каторжної праці. За коротких 36 років, відведених йому долею, цей хворобливий чоловік устиг зробити дуже багато, при тому не так задля себе самого, як задля слави рідної землі і самоствердження своїх талановитих співвітчизників.

Майбутній письменник народився 2 лютого 1812 р. на хуторі Убіжище (тепер село Мар'янівка Гребінківського району Полтавської області) в родині дрібного поміщика, нащадка давнього козацького роду. Як відзначає перший біограф письменника М. Михайлов, «раннє дитинство Євгена Павловича пройшло в батьківському домі. Враження дитячих років, проведених серед патріархального сільського побуту, серед прекрасної природи, в зближенні з народом, багатим на самородну поезію, позначилися на багатьох творах Гребінки. Певно, не одна з народних дум, не один з переказів, написаних ним згодом, були почуті ним вдома і примушували сильніше битися його дитяче серце». З особливим пієтетом про місце свого дитинства письменник згодом згадував у нарисі «Так собі до земляків» (1841): «Уже я так думаю, що нема й на світі кращого місця, як Полтавська губернія. Господи Боже мій милостивий, що за губернія! І степи, і ліси, і сади, і байраки, і шуки, і карасі, і вишні, і черешні, і усякі напитки, і воли, і добрі коні, і добрі люди – усе є, усього багачко!»

Початкову освіту Є. Гребінка здобув удома від приватних учителів, а відтак завершив навчання в Ніжинській гімназії вищих наук (1825 – 1831) – одному з найкращих і найпривілейованіших тодішніх навчаль-

них закладів, де вчилися М. Гоголь, Н. Кукольник, В. Забіла, О. Афанасьєв-Чужбинський та інші в майбутньому видатні діячі літератури й мистецтва. Про характер і навчання допитливого хлопця зберіг цікаві спогади вчитель латинської мови І. Кулжинський: «Повсякчас веселий, повсякчас усміхливий, повсякчас люблений усіма – і товаришами, і вчителями, – з відкритим, розумним і добрим обличчям, Євген Павлович, як його величали навіть учителі, звичайно, жартома, вчився добре; навіть удавав, нібито любить латинську мову; старався всякому догодити, від усякого заслужити прихильність».

У гімназії відкрилися неабиякі здібності Євгена до художньої творчості – малювання й поезії. Проте поступово гору брала література, яка, зрештою, і принесла йому найбільшу мистецьку славу. Щоправда, перед цим була спроба після закінчення навчання пов'язати своє життя із кар'єрою військового. Це сталося, мабуть, під впливом батька, відставного гусарського офіцера, і романтики армійського життя. Але служив Є. Гребінка недовго. Через кілька місяців він вийшов у відставку і повернувся на батьківський хутір, де, окрім звичного для дворян часопроведення, займався збиранням фольклору, писав власні літературні твори.

Очевидно, не раз серед хутірської тиші й мальовничого народного побуту думалося початкуючому письменникові про організацію української літературної справи. Переконавання у її успіхові додавав виданий у Харкові 1831 року «Український альманах». У листі до І. Кулжинського від 11 лютого 1832 р. Є. Гребінка сповіщав: «Український альманах» мені подобається, як рідна квітка, як перший звук оживаючої народної поезії, як доказ, що українці починають (в добрий час) відчувати самотність своєї літератури».

(Продовження на 4-ій стор.)

Уроки Євгена Гребінки

(Продовження з 3-ої стор.)

Водночас його непокоїв стан української мови, яка в тодішніх умовах імперської політики не допускалася до широкого вжитку, нерідко нехтувалася самими її носіями. У згаданому листі читаємо: «Я недавно був на балі, де було гостей душ 40. Яка суміш одягу й облич. Між багатьма гостями були наші козацькі офіцери й офіцери донської артилерії – і уявіть! – український козак сперечався зі мною, ніби мова українська ні на що не здатна, що вона груба, тяжка, незграбна і т. ін. Я червонів за цього виродка і (дивуйтеся) донець заступився за мене, і ми вдвох ледве його переконали, що мова, якою розмовляли його діди і навіть батько, має свою гідність».

У 1834 р. Є. Гребінка переїхав до Петербурга, здобувши посаду чиновника комісії духовних училищ. Виконання службових обов'язків поєднував з викладанням російської словесності в Дворянському полку. З 1837 р. повністю присвятив себе педагогічній роботі, працюючи здебільшого у військово-навчальних закладах.

Вирушаючи до Петербурга, Євген Павлович помітно хвилювався. Його дещо тривожила атмосфера північної столиці, яка не тільки мала славу авторитетного культурно-освітнього центру й законодавиці мистецької моди, а й міста, що з великою неохотою впускало у свої володіння кожного, хто сподівався знайти тут життєвий прихисток. До того ж, далеко не кожному виходцеві з української провінції щастило влаштуватися на службу, яка б не те, що більш-менш добре винагороджувалася, а й приносила моральне задоволення. «Думав я довго дорогою: що з мене буде в Петербурзі, що я там робитиму між москалями? І вийшло навпаки. Петербург – колонія освічених українців. Усі службові місця, усі академії, усі університети наводнені земляками, і при призначенні людини на службу українець повертає особливу увагу як розумна людина», – щиро зізнавався Є. Гребінка своєму близькому другові М. Новицькому в листі від 7 березня 1834 р.

У житті талановитий письменник був напрочуд лагідною і товариською людиною. «Натура Євгена Павловича, – писав відомий літературознавець М. Петров, – була одною з найсимпатичніших; добродушність його приваблювала до нього з першої зустрічі. Познайомившись ближче, не можна було не

полюбити його всією душею. Усі, хто знав Гребінку, згадував про нього з особливою теплотою. Розмова його була приємна, дихала веселістю, з тим легким відтінком гумору, який помічаємо в його творах. Узагалі Євген Павлович був прекрасний співбесідник і завжди вчасний гість». Тож дуже швидко Є. Гребінка познайомився і заприятелював з багатьма відомими діячами російської та української культури – О. Пушкіним, І. Криловим, І. Тургенєвим, В. Жуковським, В. Далем, П. Ершовим, Н. Кукольніком, М. Маркевичем, К. Брюлловим, І. Сошенком, А. Мокрицьким та ін.

Значною мірою завдяки Є. Гребінці в російській столиці творилася українська культура. Тут письменник зійшовся з Т. Шевченком, підтримував його матеріально, взяв безпосередню участь в організації викупу поета з кріпацтва, сприяв виданню «Кобзаря» 1840 р. Тут він створив гурток, який об'єднав українську мистецьку й літературну інтелігенцію, плекав намір видавати українські книжки для широкого кола читачів. «Що ж то роблять земляки отсими довгими темними зимніми вечорами? Давай зіб'ю їм книжку. Позбирав, що було у мене писано по-нашому, і своє, і добрих людей, що, спасибі їм, написали, одніс у друкарню – от вам і книжка!» – писав Є. Гребінка у вже згаданому нарисі «Так собі до земляків» у січні 1841 р. Це мова про альманах «Ластівка» (1841). Уперше в Росії видання такого типу було укладене з творів, написаних українською мовою: балад Л. Боровиковського, віршів В. Забіли, Є. Гребінки, Т. Шевченка, повісті «Сердешна Оксана» Г. Квітки-Основ'яненка та ін.

До Петербурга Є. Гребінка привіз рукопис своїх байок і того ж таки 1834 року видав їх окремою книжкою, а двома роками пізніше – й перевидав. Його оповідання, нариси, повісті й романи швидко здобули широку популярність. Їх охоче друкували найавторитетніші столичні журнали. Наприкінці 1846 р. письменник розпочав видання своїх прозових творів. Протягом 1847 – 1848 рр. їх вийшло 8 томів. Та передчасна смерть завадила завершити задумане.

Унаслідок тяжкої недуги (туберкульозу) Є. Гребінка помер 15 грудня 1848 р. Його тіло було перевезено в Україну і поховано в селі Мар'янівка поблизу хутора Убіжище.

Літературна діяльність Євгена Гребінки розпочалася у роки навчання. У гімназії він написав п'єсу, кілька віршів російською мовою, байки «Будяк да

Коноплиночка», «Пшениця», розпочав переклад поеми О. Пушкіна «Полтава». З 1831 р. Є. Гребінка постійно друкується в російських періодичних виданнях й альманахах. Окремими книжками вийшли збірка байок «Малороссийские приказки» (1834), «Рассказы пирятинца» (1834), поема «Богдан» (1843), «Путевые записки зайца» (1844). З 1847 р. почалося друкування зведеного видання «Романы, повести и рассказы Евгения Гребинки», що припинилося на восьмому томі. Йому належить низка ліричних віршів, прозових творів на історичну тематику («Нежинский полковник Золотаренко», «Чайковский») і про тогочасне життя «маленької людини» («Доктор», «Кулик», «Иван Иванович», «Приключения синей ассигнации» та ін.). Особливу популярність здобули вірші «Українська мелодія», «Черные очи» («Очи черные, очи страстные...»), «Почтальон», «Песня» («Молода еще девица я была...») та ін. Покладені на музику, вони стали улюбленими в усі часи піснями, зразками мистецтва романсу.

Найціннішу частину творчого доробку Є. Гребінки українською мовою складають байки. Усього 27 творів цього жанру написав поет, але вони стали одними з найпомітніших досягнень української літератури першої половини XIX століття. Їх І. Франко назвав «пречудовими». Більшість з них, за визначенням Б. Деркача, «написані в дусі просвітительського реалізму, пройняті демократичними настроями, сповнені конкретного соціального і національно-побутового змісту, спрямовані проти сваволі й насильства, беззаконня й несправедливості, пануючих у тогочасному суспільстві».

У своїй творчості Є. Гребінка використовував досвід світового і національного байкарства. Він, як підкреслював І. Франко, «йшов шляхом, прокладеним в російській літературі Криловим, але йшов досить самостійно, не наслідуючи Крилова, вносячи в свої байки український пейзаж і світогляд українського мужика».

Показова у цьому плані байка «Ведмежий суд», в якій використано тему одного з найкращих творів І. Крилова «Селянин і Вівця». Проте Є. Гребінка написав цілком оригінальний твір, який ще за його життя став

хрестоматійним. У ньому з уїдливою іронією висміюється несправедливий суд.

У байці, на перший погляд, змальовується безглузда ситуація. Лисиця «подала у суд бумагу», що Віл «пив, як мошенник, брагу, їв сіно, і овес, і сіль». Абсурдність такого звинувачення очевидна, оскільки у вчинку Вола немає нічого злочинного. Ще більше здивування викликають дії судді Ведмедя і підсудків Вовків, які заходилися «по-своєму судить» невинного. Вони не дошукуються правди, а намагаються будь-що засудити Вола, бо він «ситенький був». Сказане найкраще підтверджується звинувачувальним виступом Ведмедя:

Як можна гріх такий зробити!

Воно було б зовсім не диво,

Коли б він їв собі м'ясиво.

Суддю підтримують підсудки Вовки. Такі захисники правопорядку не дали Волові і слова сказати на свій захист (він «щось почав був говорити, да судді річ його з починку перебили»). Переслідуючи свої інтереси, вони поспішно виносять вирок:

Понеже Віл признався попеластий,

Що він їв сіно, сіль, овес і всякі сласті,

Так за такі гріхи його четвертувать

І м'ясо розідрать суддям на рівні часті,

Лисиці ж ратиці оддать.

Тема судового свавілля продовжується і в байці «Рибалка», в якій подано широке узагальнення

бюрократичних порядків, кругової поруки державних чиновників. Скривджений Рибалка хоче поскаржитися на маленьку річку Оржицю, яка забрала в нього під час повенія тір. Він їде позиватися до Сули, більшої і старшої річки, і бачить, як її течією «пливуть хлівці, стіжки, діжки, усякий храм і бідного його ниряє ятір». Марно шукати правди в таких, як Сула. І Рибалка, безнадійно зітхнувши, повертається додому.

Байка «Рибалка» відзначається чіткою композицією. Вона має цікаву експозицію (звертання до читачів), зав'язку і розгортання подій, інтригуючі колізії, кульмінаційний момент і розв'язку, що все разом логічно підводить до висновку – моралі. Прекрасно описана тут і українська природа.

(Далі буде).

Пам'ятник-погруддя Євгена Гребінки (м. Гребінка – райцентр Полтавської області)

Іван РЕБОШАПКА

«ЗОРЯ КРІЗЬ ПРОСТОРІНЬ І ЧАС ДЛЄ СВІТЛО СРІБНЕ...»

До видання 60 років тому першої добірки творів Міхая Емінеску українською мовою

(Закінчення. Пачаток у № 211)

Гарною оздобою першої добірки творів Міхая Емінеску українською мовою є переклад Ярославом Шпортою шедевр «Лучафер», якого академік Тудор Віану вважав «цілісним виразом емінескіанізму» («expresia plenă a eminescianismului»), в якому «Емінеску випереджує самого себе» («Eminescu se întrece pe sine»), «осягає вершину, після якої вже не повинен був слідувати повільно спадаючий схил, а пропасть і катастрофа. Його поема «Лучафер» – це синтез найголовніших ліричних категорій, створених Міхаєм Емінеску раніше. І якби несприятливі часи привели б до затрачання його ліричної творчості, то есенціальний образ поета правнуки віднайшли б у «Лучафері».

Про велику трудність, чи, просто, неможливість перекладати генія румунської поезії промовисто висловився поет-ювелір слова Тудор Аргезі, заявивши категорично, що «Міхая Емінеску не можна перекласти ні на румунську мову». А Джордже Келінеску вважав, що «поему («Лучафер» – *I.P.*) не можна переставити на іншу мову без утрачання багато крові» («poemul nu poate fi transportat în altă limbă fără mari pierderi de sânge»).

Перекладаючи дану поему, Ярослав Шпорта наче б інтуїтивно відчував надану Тудором Віану дуже високу оцінку цьому шедеврові і старався зі всіх сил, щоб у процесі перекладання утрачалося б якомога менше «крові». Само собою зрозуміло, що правда на стороні Келінеску, але якщо читати лише переклад, то загальне враження дуже гарне. Ярослав Шпорта подав близьку до оригіналу перекладну версію, яку не зміг перевищити своїм перекладом Андрій М'ястківський (1974). Переклад Шпорти можна порівнювати з новим перекладом поеми Віталія Колодія (2003).

Ідеальне сприйняття поеми іноземною мовою – це віднайдення її сутності шляхом ретроверсії та поглядом із внутрішності єства поета. «Ключ» збагнення суті даного твору подав сам Емінеску в одній з його приміток: «Алегоричне значення, яке надав я поемі, це таке: якщо геній не знає смерті (...), то на землі він не здатний ні ошчасливити когонебудь, ані бути щасливим».

Цінність перекладу Шпорти полягає в тому, що на

його українськомовну версію вповні можна поширити оцінення румунськими дослідниками твору Емінеску як романтичної поеми з грандіозним сценарієм, дія якого відбувається вві сні, в якому дійсне й уявне знаходяться у результативній дилемі, вираженій властивими поетові фундаментальними символами, що надає дискурсові виразну драматичну напругу. У перекладі збережено відповідні оригіналові моменти розгортання дії та їхні настрої, починаючи від зав'язки, далі найнапруженішого моменту конфлікту і кінчаючи відомою драматичною розв'язкою.

Похвальним є те, що сюжетним ходам відповідають мовні еквіваленти, перекладач прагне досягти визначене румунським філософом Константіном Нойкою специфічне Емінескове румунськомовне мовлення (inefabila rostire a limbii românești), завдяки чому, подібно оригіналові, як писав про нього Келінеску, в перекладі «Безсумнівно, дев'яносто чотири строфи становлять надто складну тробну структуру, щоб життєдайний сік повсюди рухався тією ж силою. Єдність же здійснюється музично. Одні строфи мовчать, інші співають, гармонійно поєднуючись із звуками органу». До речі, Емінеску спеціально цікавився питанням поетичного мовлення. З цією метою переклав кілька розділів з підручника E.Th.Rötscher-а «Мистецтво драматичної вимови», а саме розділ «Культура тону (голосу). Краса вимови. Значення голосних і приголосних, складу, слова» і ін. (рукопис 2254, с.310-445, Бібліотека Румунської Академії). За свідченням його близького друга письменника Йона Славіча, у музиці румунського мовлення Міхаєві Емінеску приємно подразнювали слух дифтонги *ea*, *oa*, *ie*, чергування голосних низького, середнього і високого рядів (*a*, *o*, *e* і *i*).

Безперечно, тому і українська мова, як уточнював у своєму інтерв'ю Андрій М'ястківський, дуже підходить до перекладу Міхая Емінеску, бо їй не властиві скупчення приголосних, а їх чергування з голосними, що надає мовленню помітної плавності, отож і музичальності.

Так, наприклад, у першій строфі «Лучафера» в її гармонійному реєстрі переважає низький звук *A*, придатний для спокійної розповіді, якому в перекладі відповідає той же звук *A* (*Я*):

1. A fost o- dA- tă cA-n po- vești
Як в дАв- ній кАз- ці у цА- рЯ

2. A fost ca ni- cio- dA- tă
У зАм- ку не в сто- ли- ці
3. Din ru- de mАri îm- pă- ră- tești
Цві- лА Як врА- ніш- нЯ зо- рЯ
4. O preА fru- moА să fА- tă.
ЦА- рів- нА бі- ло- ли- цЯ.

З метою очевиднішого підкреслення у другій строфі виняткової дівочої краси поет міняє гармонійний реєстр, і в ньому переважають високі і середні звуки (*i*, *â*, *e*, *ă*, *u*):

și Era Una la pĂrîntî
și mĂndrĂ-n toatE cEIE etc.

В українській версії перекладач відчуває потребу змінити гармонійний реєстр у третій строфі, коли після розповідного двострофного пасажу настає перше зрушення оповідної дії – поспішання дівчини до вікна, на що увагу читача звертається тими ж переважаючими у поетичному мовленні високими українськими голсними *i*, *î*, *u*:

І тільки ночі тишИна
Свої опуСтИть шатИ,-
Вона хутчіше до вікна
Лучафера стрічатИ.

Подібними змінами реєстра увиразнюються усі поворортні моменти дії поеми.

Музичальність поетичного мовлення Емінеску здійснює також частим використанням інверсій, збережених у перекладах, цьому ж слугує, у перекладі, відповідність оригіналові жіночих і чоловічих рим, переданими інколи навіть з відповідними асонансами, або багатих рим, складених з чотирискладових фонічних одиниць, як у 2 і 4 рядках 49-ї строфи «Лучафера»:

	1	2	3	4
Pe gânduri	tot-	dea-	u-	na
Щоб ти не	су-	му-	ва-	ла
O gură,	nu-	mai	u-	na
В уста по-	ці-	лу-	ва-	ла.

Не меншу обдарованість виявили й інші українські перекладачі, як, наприклад, Т.Масенко у перекладі вірша Емінеску «Dintre sute de catarge» («Знову щогли залишають»), який, як підкреслював Д.Каракостя, швидко став широко відомим «своїм музичним очаруванням», що завдячується природному невимушеному володінню Міхаєм Емінеску різними ритмами. Рима кожного рядка вірша відзначається знижуючим тоном, експресивність строф увиразнено посилюючись рефреном «Valurile, vânturile» («Вітри, хвилі буряні») завдяки чергуванню голосних.

Неповторну красу оригіналу, можна б сказати, ніяк не зменшено у перекладі Масенка, бо, по-перше, в ньому, як і в оригіналі, мало слів, складів яких утворені з двох приголосних і одного голосного. Як правило, у перекладі наявне досконале чергування голосних і приголосних, кантабельність віршів досягаючись переважанням у чергуванні голосних високого і середнього рядів з улюбленим Емінесковим низьким *A*, який створює враження подовженого відгомону:

1. dl- tre su- te de cA- tAr- ge
зно- ву щог- ли за- ли- шА- ють
2. cA- re lA- să mА- lu- ri- le
бе- пе- ги за- жу- пе- ні
3. câ- te oA- re le vor spAr- ge
скіль- ки îх пе- пе- лА- мА- ють
4. vâ- tu- ri- le, vA- lu- ri- le
ві- три, хви- лі бу- рЯ- ні?

Чергуванням низького (відкритого) *A* з високими і напіввисокими у рими 2 і 4 віршів, як в оригіналі, так і в перекладі здійснюється спокійне ритмічне «дескрецендо», після якого вкінці рими, подібно останньому «хлюпкові» хвилі, що «лягла» на берег, інтонація легенько піднімається, а ритмічність руху музично, образно-метафорично виражається підсумовуючим віршем-рефреном, складеним з двох слів, перше з них (у перекладі – друге) починаючись в оригіналі складом з *â* (у перекладі – *i*), акустично сугеруючи підняття хвилі, друге слово з тим же числом складів в оригіналі починається голосним відкритим *a* (у перекладі – *o*), сугеруючи спадання-«злягання» хвилі:

vÂ- tu- ri- le, vA- lu- ri- le (vÂ – vA)
хви- лі, вІ-три вОль-ні-ї (vІ – вО).

Здійснений грою картин-сугеруючих метафор, поетичний дискурс даного вірша закінчується, як це часто наявне у віршах Емінеску, строфою-підсумком, на цей раз, про незрозуміння його поезії сучасниками (Келінеску відзначав суголосно: «Геній – це вища незрозуміла сучасниками людина, приречена страждання, притаманному її суті»). Український переклад-еквівалент Т.Масенка цієї строфи здається нам надто вдалим, а це доказ того, що українські перекладачі належно збагнули найхарактерніші особливості Лучафера румунської поезії й постаралися якомога досконаліше виявити це у своїх перекладах:

Nențeles rămâne gândul	Не збагнути серця слово,
Ce-ți străbate cânturile,	Пориви свавольнії...
Zboară vecinic, îngânându-l	Вічно шепчуть загадково
Valurile, vânturile.	Хвилі, вітри вольнії.

Вітаємо поважного ювіляра!

29 числа цього річного місяця січня сповнилося 60 років від дня народження одного із ширих друзів українців Румунії – українського вченого, заслуженого працівника культури України, доктора історичних наук, професора кафедри історичного краєзнавства Львівського національного університету ім. І. Франка Богдана Якимовича.

Сфера його наукових інтересів широка – франкознавство, військова і воєнна історія, вексиліологія, лесикографія. Зовсім відрадним є той факт, що у всіх цих галузях його професійної підготовки і наукових зацікавлень шановний ювіляр вніс свій цінний вклад, найважливіший же, напевно, з покликання – у культурно-літературну галузь.

Здійснення цього обумовили відповідні місця праці. Так, з 1986 по 1998 рр. Богдан Якимович – науковий, потім старший науковий співробітник Інституту українознавства ім. Івана Крип'якевича НАН України.

З 1998 по 2007 р. він директор наукової бібліотеки Львівського національного університету ім. І. Франка.

З 2007 року Богдан Якимович – доцент, а невдовзі професор кафедри краєзнавства Львівського національного університету, одночасно

і старший науковий співробітник Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.

Солідні його здобутки у галузі української культури і літератури, зокрема у галузі франкознавства завдячуються відповідній його науковій формації.

Закінчивши Львівську Політехніку (1974) за спеціальністю «Промислове та цивільне будівництво», Богдан Якимович деякий час попрацював інженером.

Але незадовго він перейшов у сферу діяльності, в якій його життєвий і творчий шлях стане визначальним. З 1985 р. він проходить аспірантуру в установі, яка в ті часи називалась Інститут суспільних наук АН УРСР, тепер це – Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, в якому ювіляр зараз працює.

Навчання в аспірантурі Богдан Якимович завершив (1994 р.) кандидатською дисертацією «Видавнича діяльність Івана Франка у 70-80-х роках 19 століття», яка позначила перший вагомий крок по безповоротному шляху її автора у настільки «щедру» і, практично, невичерпне франкознавство, яке стане найважливішою його сферою наукових зацікавлень. Доказом цього є той факт, що Богдан Якимович значно поглибив розпочату в дисертації тему і слідуючі плідні результати своїх досліджень через кілька років виклав у докторській дисертації «Іван Франко як книгознавець і видавець (1890-і – 1916 рр.)» (2008). Докторська дисертація – це чи не вершина наукових досягнень Богдана Якимовича, його глибокого і належного осмислення однієї з важливих складових діяльності Івана Франка, адже ж до її прилюдного захисту шановний ювіляр здійснив ряд поетапних наукових підсумувань його розвідок. Одним з таких вагомих підсумувань, здійснених на 12 років до захисту докторської, стала його праця «Книга, просвіта, нація» (Львів, 1996), а інше підсумування, здійснене на 2 роки до захисту, – це вартісна наукова праця «Іван Франко-видавець: книгознавчі та джерелознавчі аспекти» (Львів, 2006).

Ці книжкові підсумування, як і докторська дисертація, постали на фоні безперервних наполегливих наукових досліджень, детальних осмислювань і переосмислювань цієї ж широкої теми, сконкретизованих у дуже багатьох доповідях на конгресах МАУ і ін. та у статтях, які є промовистими вже самими їхніми заголовками: «Новий етап видавничої діяльності Івана Франка: «Літературно-наукова бібліотека» (1998), «Іван Франко – видавець творів Юрія Осипа Федьковича» (2006), «Іван Франко – пропагатор і видавець творів Таса Шевченка» (2004), «Збірка Івана Франка «З вершин і низин»: історія видання» (2006) і багато інших.

Охоплюючи масштабність Франкової книгознавчої та видавничої діяльності Богдан Якимович детально (як досконалий знавець питання, з яким ризиковано рівнятися) виклав у представленій 8 грудня 2006 р. на Бухарестському міжнародному ювілейному симпозиумі доповіді «Іван Франко: сорокарічна діяльність українського Мойсея на ниві видавничої справи та проблеми бібліологічного краєзнавства України», надрукованій (як і решта доповідей української делегації, українською та румунською мовами) у франківському збірнику «Simpozion omagial. Ivan Franko (1856-1916). 150 de ani de la naștere – Ювілейний симпозиум. Іван Франко (1856-1916). 150 років від дня народження» (Бухарест, Вид-во «RCR Editorial», 2008).

Похвальним є той факт, що Богдан Якимович не лише досліджує Франка, він його і насліджує, зразково упорядковуючи і по-науковому споряджуючи до друку книги інших авторів. Зпоміж понад 40 упорядкованих, редактованих ним книг, з його ж передмовами, післямовами, примітками тощо, згадаємо тільки завідування ним репринтного видання (2004 р., до 150-річного ювілею) унікальної книжки – збірки поезій Івана Франка 1893 р. «З вершин і низин», ним же упорядкованої, яка сьогодні, після її цензурування у радянський період, допоможе читачеві, – як підкреслює Якимович у післямові, – ознайомитися із справжніми гранями таланту поета. «До 130 річниці від дня народження І. Франка, – пише Якимович у післямові, – завершено найбільше досі 50-томове зібрання його творів. Упорядники цього видання стали лауреатами Шевченківської

премії. Десять років (1976-1986), упродовж яких виходило це видання, були часом глухого брєнєвсько-сусловського застою, коли офіційна цензура та – найстрашніше – й самоцензура упорядників обтинали найважливіші думки І. Франка, не подавали тих творів, які були небезпечні для чинного ладу. Доходило до того, що вже з готових версток вилучали ту чи іншу працю». «З думкою про «духа печать» Франкового генія подаємо історію появи у світ (...) першої справжньої вершини Великого Каменяра. Ми переконані, що наша праця дасть читачеві новий погляд на одну з граней таланту письменника, допоможе позбутися багатьох ідеологічних штампів про якусь хворобливу революційність, інтернаціоналізм та атеїзм у творчості І. Франка 80-х років XIX століття».

Богдан Якимович розгортає і багату громадську діяльність. Він – Президент наукової фундації ім. Андрія Чайковського, Співголова Шевченківської комісії у Львові, Голова Львівського відділення Всеукраїнського товариства «Україна – Світ».

Нам дуже приємно було познайомитися і поспілкуватися з Богданом Якимовичем на Бухарестському симпозиумі. У дискусії, проведеній після представлення доповідей, Богдан Якимович слушно наголошував, що «в десять разів важливіше, щоб (його і решту української делегації) прочитали в румунському варіанті, бо в українському прочитають в Україні». Значення такого поступу загально поділяють і наші науковці, і саме з такою метою 2008 р. СУР видав двомовний (українською і румунською мовами) варіант матеріалів Бухарестського ювілейного франківського симпозиуму, що дозволило румунам ознайомитися з різними аспектами франкознавства і належно оцінити рівень симпозиуму і сучасні франкознавчі студії, як українські, так і румунські.

Від душі бажаємо шановному ювіляру довголіття, сповненого наукових здобутків на нашу і його користь, і сподіваємося, що зустріч 2006 року не була останньою, і Всевишній виділить ще не одну нагоду побачитися з милою нашої душі особистістю – шановним Богданом Якимовичем.

Редакція «Нашого голосу»

Михайло ТРАЙСТА

АУРЕЛ ДАН - ЧАРІВНИК МАРАМОРОСЬКИХ ЗИМ

ЗИМОВИЙ ПЕЙЗАЖ

художнику Аурелу Дану

по забутій стежині
від душі до церковці
на горбі
відроджувались предки
(потойбічне мовчання
хрестів
на засніжених вежах)

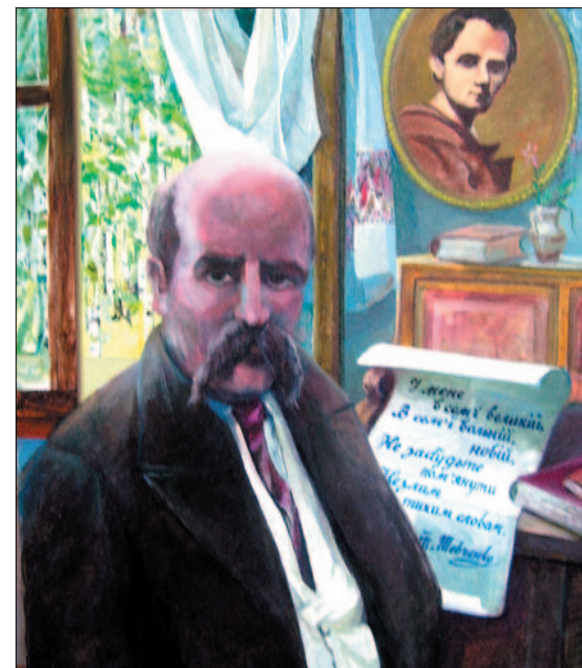
білизна
непорочних зим
підкорялася світлу,
спускаючись з неба
по мотузах дзвона
(терпіння і віра)

зледенілі сльози
на обличчі Селянина,
зими сумних церков,
ярмарок,
вулиці села,
свято,
ворота,
криниця-журавель
(чекаючи протікання
віку),
спогади

дзвони якраз повертались
до звуку.

«Поет наших зим», «Солдат живопису», «Пророк живопису», «Ангел-Хранитель марамороського села» — ось якими шляхетними титулами величають художника Аурела Дана особистості галузі культури та мистецтва Румунії. Хоча я не знавець живопису Аурела Дана, але, оцінюючи його роботи, я б порівняв його з «богом мистецтва», який не тільки творить на полотні нові світи, а й захищає та береже від забуття обряди, традиції, старовину: високі марамороські ворота та церковці, які за звичаєм стоять на горбі села, славнозвісні ярмарки, вовняні килими, одяг, той призабутий звичай марамороського селянина (як українця так і волошина) йти як на ярмарок, так і до церкви, зодягнений вчисту в одяг створений його рукою — неоцінений шедевр народного мистецтва, бо навіть найвідоміші будинки моди не можуть створити одяг, який зміг би прирівнятися до одягу марамороського селянина, тому Аурела Дана можна назвати покровителем марамороського села, проповідником «Євангелія» марамороської традиції.

Аурел Дан, член Спілки художників Румунії та Баямарської спілки художників, народився 6 лютого 1944 року, в селі Аспра на Мараморощині. Закінчив Клужський інститут мистецтв ім. Йона Андрееску. Працював учителем, викладачем малювання і живопису, декоратором комерційної реклами і дизайнером. Малює фрески, творить в техніці зграфітто, різьбить, ілюструє книги, малює картини в класичному, неокласичному, наративно-реалістичному, гіперреалістичному та абстрактному стилях на історичні, етнологічні та фольклорні теми, хроніки, традиції тощо.

Перша виставка Аурела Дана відбулася у вересні 1966 року в місті Тиргу Лепуш.

Між 1979-2009 рр. створив понад 1800 картин, які були виставлені на 40 виставках: в Бая-Маре, Сігеті, Вішеу-де-Сус, Бая Спріє, Верхня Рона, Деж, Клуж-Напока, Сату-Маре, Брашов, Тиргу-Муреш, Тімішоара, Ясси, Утрехт (Нідерланди), Аучденарде, Брюсселі (Бельгія), та Бухаресті. Також брав участь в 48 виставках, колективних, або в якості гостя у Румунії і за кордоном: Кишинів (Молдавія), Барі (Італія), Барселона (Іспанія), Утрехті (Нідерланди), Перемишль (Польща), Ужгород (Україна), Париж, Тоурс, Ельне, Колліур (Франція), Відень (Австрія), Будапешт, Дебрецен, Дьйор, Ньїредьгаза (Угорщина), Копенгаген (Данія).

Багато з його картин знаходяться в музеях

Румунії: в Бухаресті, Тульчі, Клуж-Напоці, Бая-Маре, Алба-Юлії, Сфинту-Георге, а також в приватних колекціях в Румунії та в 39 інших державах.

Аурел Дан отримав 11 почесних грамот, 7 номінацій на нагороди в Румунії і за кордоном, 4 цінних призів і Головний приз «Артист року» в 2008 році за сприяння мистецтва стародавнього марамороського епосу і за його внесок у розвитку «Центру мистецтва» міста Бая-Маре.

Одружившись з верхньорівнянською вчителькою Іляною Опріш, Аурел Дан починає зображати в своїх картинах вулиці, присілки, традиції та звичаї села. Сліди художника залишаються на віки у верхньорівнянському монастирі та каплиці. Його люблять і поважають всі, він також любить і поважає українців, про це свідчить і портрет великого Кобзаря Тараса Шевченка, якого він намалював і подарував Марамороській філії Союзу українців Румунії.

Поки є такі люди, як Аурел Дан, нам немає чого боятися, що стежина до церковці на горбі заросте бур'яном.

Поки є такі люди, як Аурел Дан, ми завжди, повертаючись до батьківського порога, відчуватимемо себе винними і перетворюватимемо в ікони блудних синів, що цілують материнську руку, яка вишила сорочку і рушник та поблагословила у далеку дорогу.

З РОСИ І ВОДИ ВАМ, МАЕСТРО!

Іван КІДЕЩУК

МЕТАФОРІКА ВЕРЛІБРІВ ІВАНА НЕГРЮКА

Існує в українській літературі Румунії чарівний, незабутній голос поета-верлібриста Івана Негрюка (нар. 1954 р.), який відійшов з-між нас чотиринадцять років тому (1998 р.). Хто пізнав особисто Івана Негрюка, той запам'ятав назавжди спокійну людину, скромного і мудрого митця, який ріс на прадідівській землі, «Де ваші батьки/ стали грунтом / А деревами діти» («Прадідам» – «Балади і екстази», 1989 р. с. 211), де в кожній грудці зерно «дише» силою народження («Вітчизна» – «Золотий браслет слова» 1986 р. с. 104), де мріяв «Соняшником» стати «Мов журавель/ сонячної криниці» (там же, «Соняшник» с. 116) і черпати «золотом цвіту/ голубе море небес» (там же) та «світлом-зерном» відчувати «перехід предків» у пісню» («Із щоденника серця» – «Золотий браслет слова», с. 131). Тому Іван Негрюк був поетом, що «Пише душею», «Чорноземом слова» («Дума про насипання могили» – там же, с. 178), поетом, що «спілкувався поглядом очей» і «Говорив/ білими метеликами» («Почуття II» – «Металеві квіти», 1983, с. 68).

Поету Іванові Негрюку, який відкрито зізнається: «Я.../ дерево цієї землі» («Дерево Душі», «Балади і екстази» с. 200), була притаманна висока гіперчутливість, він постійно дихав і жив метафорою. А метафора всіма своїми формами (порівняння, метонімія, уособлення, алегорія, параболи, загадки тощо) відкриває сукупність матеріального та духовного світів, а своєю надчутливістю та майстерністю слова, автор посиляє естетичне враження до так званих синестезій, або поєднань різних асоціацій, що в образноемоційному контексті твору надають прозорості і наближують незрозуміле до зрозумілого, абстрактне до конкретного, або навпаки – звичайне до надзвичайного...

Отже, кілька штрихів до портрету людини-поета Івана Негрюка говорять про те, що його поетична творчість палає «Березовим полум'ям» («Пастель», там же, с. 72). А прадідівське коріння, почуття, сила перевтілена і любов породжують «легенди та казки», «Дух Поезії/ і подих Природи» («Приходь, поете»

– «Золотий браслет слова», с. 65) та прославляють земну і небесну красу, наше існування.

Письменник Микола Корсюк, що видав кілька років тому посмертну антологічну збірку віршів Івана Негрюка «Тайносфера» (Бухарест, 2007 р.), вважає його поетом, що носив «сльозу в серці» (див. передмову «Ніде не тепліше ніж у рідній мові»), «неординарним» (там же, с. 5) у нашій українській поезії, тому що в ньому містилась «вмілість вловити всеохопність, або охопити словесним знаком невловиме та незбагнене нашою мовою, як доказує, наприклад вірш «Уривок»:

Липовий шелест...
і цвіт
на світ
золотий
мов хвилина...

(Там же, с.6)

«Оця, наче й позбавлена логіки – продовжує М. Корсюк – дематеріалізація словесного, породжує нерозбірливе, але багате на нюансоване, на невловиме багатство поетичної уяви. Саме тут криється «секрет»-тайнство, п'янка височинь, чію неясну дивовижність і багатомірність переживань не окреслити раціональним» (Там же, с. 7).

Аргумент – правильний з точки зору ідеалістичного суб'єктивізму, що допускає пізнання (зовнішнього) світу нерационально із підсвідомості людини, навпроти всезнайомого інтуїтивного пізнання світу – раціонально, на основі вселюдського досвіду.

Правда, всі творці мають можливість пізнавати світ на підставі досвіду спостереження та заглиблення в його тайнства й красу, тільки не всі однаково відчують туж самодійсність, а залежно від таланту і творчої чутливості поетична образотворчість буде різною, і те, що невловиме та неохопне для інших, буде атрибутом найобдарованіших митців, найбільш чутливих. А чи тонкість чутливості приховується у нашій свідомості, або підсвідомості це – невідомо. У кожному разі здається, що підхід

поета Івана Негрюка до тайнств внутрішнього і навколишнього світів – раціональний, як пояснює далі М. Корсюк: «і залежить від його поетичного «мислення» та «переосмислення» художньої дійсності» (Там же, с. 8): «Поет відштовхується від конкретної деталі, будуючи художньоасоціативні зв'язки між реаліями довколишнього, переносючи їх в метафорично-абстрактну картину, яка зцілює словесні образи, творить нове поетично-перевтілене, що збагачує емоційно твір, надаючи йому мислинневої повноти його округленості» (Там же, с. 8).

Переконаємося в цьому, слідуючи за поетикою «Тайносфери», яка містить повні зразки всіх чотирьох друкованих книг за життя поета: «Металеві квіти» (1983), «Золотий браслет слова» (1986), «Балади і екстази» (1989) і «Тайносфера» (1994).

Отже, протягом одинадцяти років поет здав чотири збірки верлібрів, простеливши ними свою чисту-пречисту душу перед читачами, як росу перед раннім сонцем життя, і диво-див, висловив у них унітарність свого поетичного світогляду оком внутрішньої незрадливої зрілості, оповитої, постійно, незрівняними метафорами, якими душевний світ набирає форм дійсності, переплітаючи земельне із небесним та сучасне з майбутнім:

Передчуваю вибух трав
та кипіння, –
струмочки снують світло
завтрашнього дня.

(«Весна» – «Металеві квіти», с. 15)

Від самого деб'юту (1983) поет із «блакитною борозною душі» почувався живим зерном і бачив світ «Зсередини насіння», тобто родючого ядра, набирал сил від своїх предків «приколієних під борозною», «а світло/ із їх жертв/ за рідну землю» («Джерело», там же, с. 20)

Іван Негрюк народився із фантастичним почуттям невидимого життя в ядрі і черпав «сонця/ обома жменями.../ під зерно» («Весна», там же, с. 15) та налива ним «у криниці» його душі, щоб росло коріння і округлювалось зерно «у вогнях колосся» («Джерело», с.20).

Поет знає, «що зорі вітчизни –/ це поява з глибин насіння» («Переконавання», там же, с. 18) і знає, що «рицар вічного хліба – селянин, «освітлений/ зеленими мурами», а грудка землі «пахне потом,/ пахне зерном,/ пахне сонцем,/ пахне...» («Поема», там же, с. 23).

Спостерігаємо із насолодою в душі поетичний перелив матеріального світу в душевний і душевного світу в матеріальний, тобто дематеріалізацію конкретного та матеріалізацію абстрактного, і все це за допомогою метафоричної течії, що пересікає від першої до останньої сторінки всі чотири збірки білої поезії Івана Негрюка, так званого поета «металевих квітів», в прямому значенні слова, бо свою деб'ютну збірку готував тодішній робітник-слюсар, будучи свідомий того, що їхній цвіт закарбований

«глибоко/ ув ораніці... душі («Біографія», с. 90) і, певне, від нього залежить матеріальний і духовний розквіт нашого існування:

Цвітить, металеві квіти,
коли закопаний по коліна
в стружках,
спітнілий від неонових світла
токальний верстат
виточує земну вісь.

(«Металеві квіти», с. 89)

Збірка «Металеві квіти» ніколи не вихваляла колишню індустріалізацію, в ній автор оспівував творчу силу свого народу, земну і небесну красу, силу відродження божественного:

Статично зачервоніло
на білому рушнику
яблуко,...
знять зсередини зернятка...

Мати сині очі мала,
небо у них кохало,
пшеницями розливалася
воду пісень.

(«Малюнок», там же, с.63)

(Далі буде)..

Анна-Аліна ГРИЖАК

Пам'яті Михайла Небиляка

«Співає море! Ти чуєш? Співає море! Море співає лише тоді, коли лагідне і чисте, а навкруг тихо. Співає про все. Про життя, про любов, про смерть...»

17 лютого цього року сповниться 9 років відколи «море перестало співати» талановитому поетові та прозаїку Михайлові Небилякові. В моїй пам'яті Михайло Небиляк залишився як викладач української та російської мов, який у перервах ходив по шкільному коридорі заглиблений у якісь думки, відомі лише йому. На жаль, в той час я не мала нагоди пізнати Михайла Небиляка як письменника та поета. Віднайшла його справжнього лише тоді, коли поступила на факультет, і лише через його твори.

Дев'ять років тому Михайло Небиляк покинув цей світ, але він не перестав жити завдяки його творам. Хоч його літературна спадщина не багата (лише два романи та дві збірки поезій), вона була, є і залишиться не лише значущою сторінкою в історії української літератури Румунії, а й висхідною сходиною в її розвитку. Михайло Небиляк був першим письменником в Румунії, який написав та опублікував роман українською мовою, тим самим створивши галерею надзвичайних персонажів. Герої романів Небиляка реалістичного походження, вони належать до категорії соціально непристосованих людей. Новаторство Небиляка полягає у вживанні «психологічного аналізу», тобто герої романів постають перед читачем не лише у простому розгортанні дій, вони представлені автором і з психологічної точки зору. В кожного з героїв Небиляка можна знайти «частинку» самого автора. Він бачив і сприймав навколишню дійсність інакше, ніж звичайна людина, він мав свій внутрішній світ, в який так часто загиблювався. Тому його твори подеколи важко зрозуміти.

Найбільш цікавила Михайла Небиляка тема смерті (як в поезії, так і в прозі). Смерть просто чарувала талановитого письменника. Він пробував через власні твори не тільки зрозуміти її, а й передати читачам своє бачення смерті, яка, на жаль, врешті переборола письменника, забрала його у свій таємний світ. І напевно там Михайло Небиляк зрозумів таємницю смерті, тільки тепер він уже не може поділитися цими знаннями зі своїми улюбленими читачами. А нам залишилися лише слова: «...Це його найкраща пісня. Співає її тоді, коли у водах пливуть люди, які розуміють його. Вона єдина у світі і її чують тільки ті, що розуміють, тому, що ми померли. Ми померли без жодної мети. Море несе нас на хвилях у свою нескінченність, бо ми зрозуміли все, крім смерті, ми зневажали її, а вона жива у кожній людині. Ми не боролися проти цієї вічності, але інші зроблять це, бо ми вже не можемо...»

Михайло НЕБИЛЯК

ЗРУБАНІ ТОПОЛІ

Зрубав хтось ті стрімкі тополі,
покрились мохом білі пні,
а ті дрова, без листя й голі,
давно десь зникли у вогні.

Гуляє вітер полем сивим,
під сонцем злим горить земля,
а пісня гнеться в темні гриви
і третється знов, немов імла.

... Не чути шум листків тополі,
по голім полю вітер гне
траву рясну, якої болі
за серце шарпають мене.

БУКОВИНСЬКИЙ ЕТЮД

Степанові Ткачуку

Коняк, і водка, й рельсів сльози,
і швидкі сірі поїзди,
що доведуть нас там, де пози
цвітуть великоднем їзди...

Пташиний спів і бука стогін,
і сум сопілки за вікном,
собаки, кинувшись під ноги,
позвуть господаря з вином.

ЕТЮД

Закохане серце ховається в хмари,
тікають у вирій трикутники сну,
ховаються в безвість колишні примари,
які не вклонились безмежному дну.

У яблуках літо спить серцем маляти,
У вікна дощ лиє розплетений сум,
бо вітер зібрався поеми писати,
щоб коси берези вповилися в шум.

І боляче серцю, як рибі у спеку,
як матері сина вести в далечінь,
бо хлопець тривожно співав про смереку
й сопілкою серця віддалював тінь,
яка його несла кудись в небезпеку,
де осінь сміється на відблиск умінь...

ДО МАТЕРІ

...рушник вишиваний
на щастя і долю дала.

А. Малишко

Не забуду той вечір я, мамо, ніколи,
ті хвилини тривожні, важкі...
як тьма налягала пухом на доли,
а поїзд спішився в далечі жаркі.

Ти тремтіла боляче; хвилини тікали
в невідому казковість доріг...
і мрії бурхливі жаром палали,
а втомлений місяць на вербах заліг.

Десь далеко, можливо, ти тужиш за мною
й чекаєш щоднини мене.
Я в ночі тривожні сиджу з тугою...
Чекай, я вернусь, як осінь мине.

НІЧ НА СЕЛІ

Під мохи дзвінниці галки заховались,
всі чорні, мов лоби поганих мерців,
і пирхають ніччю, де спати забрались,
проковтнувши тихо запізнений спів.

А сум у куточках занурився спати,
і дивиться місяць, як мати пряде,
вогонь утомлений почав завмирати,
не чути ні звуку, ні слова ніде.

І матір, згорблену літами,
згадає в темі скрипучий віз,
а ми, розбещені корчмами,
заплачем тихо в сні беріз...

І ніч нам кинеться в коліна,
і буковинські ліси
згадають Ольгу Кобилянську
в Гуморі, повість прядучи.

Поставить мати борщ гарячий
на стіл буковий і старий,
а ми згадаєм світ лайдачий,
в якому кожен з нас малий!..

СКРИПКА

То сумно зарипіли в хаті двері
і на порозі появився гість,
було вже пізно, осінню, ввечері,
а він старий, немитий, як танкіст...

Спитав, чи можна душу звеселити,
чи я прийму його, щоб розігрівсь;
я вже хотів осінній стіл накрити
і за спиртним в коморі не баривсь.

А він, провівши погляд по кімнаті,
засумував, відкривши серце лиш,
побачивши ті книги череваті,
в яких життя шуміло, як комиш.

І випивши наперсточок горілки,
настроїв скрипку сумом сподівань,
хоч я просив ще випити горілки,
він не схотів почути моїх бажань.

Ось скрипка плаче, вітер гне тополю,
Дніпро широкий стогне і реве,
а скрипка плаче, плаче скрипка долю,
танцюють пальці, струна серце рве.

І морщиться лице старого, наче глина,
що в липні на дорозі жде води,
а пісня та червона, як калина,
все сиплеться й лиша в душі сліди.

І йде слідами тими Катерина,
іде холодна, тиха і німа,
а навкруги лиш вічна хуртовина,
бо щастя зроду в бідного нема.

Павло РОМАНЮК

СИНІЙ ПЛАЩ МОЄЇ ДУМКИ

Присвячую Ф.М.

ПЛАЩ МОЄЇ ДУМКИ

Сніги вкривають крила
моєї думки,
злетіти вже не можу,
бо плащ важкий
мого ой літа!..
Хотів і я сніжити
тілом моїм,
сам собою,
криком вернути
лелеки горизонту зору
й воскресіння...

Бачу тебе.
Ти солодко п'єш
білу тишу
з моїх,
проданих спіралям
вен.
Течу до тебе
і крізь тінь твою,
брами замкнуті
на сто горизонтів
кують зозулі
нікелеві.
Сніги вкривають
повіки
елементів.
Хочу вловити

Мал. Василя СОКОЛЮКА

їхнє миготіння.
Поїзди гуркочуть
вокзалами
з-поміж зірок.
Плащем червоним
оповитий,
спускаюся в лавину
грудки землі
з мого дихання.
Амінь!

СНІГИ В ЗІНИЦЯХ ОКА...

Сніги, сніги у тілі,
вінок із терня зірок
плетуть..
– Ти жди корону світу,
що вже царює в мрії,
гортай до серця тіло,
щоб не розбіглося,
мов ртуть...
Бо я прийду,
як зорі білі
сурмою підпирати стануть
твою в мені ходу,
а стане завірюха зову –
до тебе на воронім вітру
однаково примчу!..

ЛЬОДОВІ ІРИСИ

Знаю, що ти плачеш,
бо льодові ірис
скиглять
підбитим птахом
в моїх венах,
льоди зі стріхи очей
перетворюються в айстри.
Кричати хочеться,
ревом ревіти,
квітів букет із снігів
оживляти
для твоєї хвилини
народження,
що в мені дзвони любові

будують,
тільки б сльоза твоя
не падала
підбитою чайкою
на айсберг
мого чекання!..

МАЛЬВИ НА СНІГУ

Сніги горять,
стопа-потвора
інших світів
миготить
попід ковдрами думок,
які я розгубив
по тих стежках,
де спить комора птахів
життя мого дитинства –
пир'їна вся – прозора,
посипана снігами скронь
у снах...
Сніги горять,
бо ти у мені спиш
і пишеш пензлем літа
спогад мій,
а я таврую сонце сном,
думка моя
лоном твоїм зігріта,
палає слово під вікном!..
Пригорнеш –
впаде чаша
з блискавки душі,
тамуєш подих твій
в моїм сузір'ї,
хоч сніг танцює вальси
в діброві тіла,
слова вмивають
рожеві дощі.
Сніги, сніги
і хуртовини –
симфонії
з інших небес,
складаю їх
на нашім небосхилі,
щоб наш початок
мальвами воскрес!

Іван КОВАЧ

«ІДУ ДО ВІКОН, ДЕ ТЕМНО, ДЕ ТЬМА, ДЕ ДІДІВ ОГОНЬ СПОЧИВАЄ ЗДАВНА...»

ЗАПАЛИ ДАЛЕКІ МОЇ ГРОБИ

Далекі, далекі
мої горби,
далекі, далекі
мої сліди.

Далекі, далекі
мої горби, –
запали далекі
мої гроби...

У СХРЕЩЕННІ ШОВКОВІМ

Вирізьблюю тебе,
село моє прарідне,
що спущене із неба,
медаль мов небозвідна.

Нехай, що ти далеко,
вбираю тебе знову
у серце, де лелеки
у схрещенні шовковім...

КВІТНЕ БІЛОЮ ЗИМА

Ще і ще одна зима,
і терпка, і голосна, –
в ній гуляє сім щедрот
без гризот і без німот.

Квітне білою зима,
ходить стежкою сама, –
босонога ходить-бродить,
певно, знов весну народить...

ОБОЧА

На плечі, на плечі
налягає поріг,
на плечі, на плечі
старезних доріг.

Закутую очі
від спеки, від хмар,

й гуркоче обоча
у дзвоні примар.

Іду до вікон,
де темно, де тьма,
де дідів огонь
спочиває здавна...

ДЕ Ж ТА МЕТАФОРА ДОРІГ?..

Коли любов,
тоді там осінь, –
вона з основ
затче праосінь.

Де ж та метафора
доріг, де ніч й нічліг,
де отчий слід,
де мій поріг?..

ГОЛУБОНОСНА

Там неосяжні зорі,
пречисті соки-води,
нескорена прозорість,
червоні небозводи.

Голубоносне, рідне
село моє райдужне,
світанне і корінне,
священне, простодушне...

Мал. Василя СОКОЛЮКА

ДЕ КОРІННЯ, ДЕ УТРОБА

Ще одні дерева
пруться в небеса
крилатих птахів.
Їх плоди в улогах
пруться,
де коріння, де утроба
всує пакостю
вдаються...

ГОЛОС СРІБНИЙ

Голос срібний,
голос рідний
лине в вічність,
вимикає з неї іній.
Кокетливістю
дорожить,
осяває до нестями
й відчува себе
хронічним...

НЕ НА ЗРАДУ, – НА БАЛАДУ

Чеше скроні лісу вітер
й вибігає на Полянку:
тут йому ізнов
назустріч
нечуйвітер
вийде зранку, –
не на зраду,
на баладу...

МОЛОДИЦІ-БІЛОЛИЦІ

Молодиці-білолиці
полетять у небо ще раз, –
бо опірені зірниці
не в розбивку, в свій же образ.

Бо священні і блаженні
срібні, золоті зірниці, –
не на зраду, на баладу
вийдуть молод-білолиці...

ПЕРЛИНИ ВСЕСВІТНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Іван Ребошак

«Енеїда» Публія Вергілія Марона (II)

Визначальні риси Вергілієвої «Енеїди» як зразка античного воєнно-героїчного епосу – серйозний «високий» сюжет і відповідний йому «високий» стиль зображення, всевладність богів Олімпу та неувлажненої долі-фортуни тощо – яскравіше увиразнюються при порівнянні з її формою героїчно-комічної бурлескно-трагестійної поеми, а особливо тих частин першої з них, в «перелицьованні» яких автор трагестійної поеми вніс свій оригінальний вклад у розробку ним певної теми, як, наприклад, зображення пекла І.П.Котляревським.

Спосіб зображення Вергілієм Орка-підземного царства (Книга VI) належить до усталеної в європейських літературах традиції. В описі пекла Вергілій скористався відповідним його описом в «Одіссеї» Гомера. У свою чергу, опис Вергілія цього епізоду став одним із зразків для подальших середньовічних зображень пекла і для його зображення у славнозвісній поемі Данте «Божественна комедія».

Опис Вергілія – серйозний, докладний і «виструнчений», з чітким виявленням таких епізодів: 1) Еней з Сивиллою-віщункою-жрекинею (у Котляревського вона – яга, баба суча, відьма, крива, горбата, сухая, запліснявіла вся в зморшках, сіда, ряба, беззуба, коса, розхристана, простоволоса...) їдуть самотньо при місячному світлі, «по лісах манячать»; 2) у першому вході до Орка, перед самим переддвер'ям вони бачать такі тіні, як: Сум, Турботи, Хвороби, Старість, Голод, Страх; Смерть, Страждання; Заздрість, Незгода; 3) перед дверима – Кентаври, Сцилли, Химера; 4) тремтячи перед привидами, Еней хапається за меч (у Котляревського він тільки страхається), але Сивілла заспокоює його, що то лише привиди, тіні «в оболонках порожніх без тіла пурхають»; 5) Харон перевозить через Стікс до пекла тіла мертвих; 6) на березі Стіксу сила-силенна примар, які «благають собі перевозу», Харон же «то тих обирає, то інших»; 7) Еней дізнається від Сивілли, що це – юрба непохованих, а з Хароном «тільки поховані їдуть»; 8) Серед товпи Еней бачить непохороненого героя Трої призивця флоту Оронта, який потонує у морі; 9) дійшовши до Стіксу, Еней дарує Харону чарівну золоту гілку, щоб той перевіз його; 10) діставшись на той бік Стіксу, Еней «поспішає (туди), звідки повороту немає», у пекло, зустрічається з покійним батьком Анхізом, який передвіщає майбутнє нового царства римського.

Стосовно питання оригінальності героїчно-комічної поеми Котляревського напрошуються кілька зауважень. Деякі літературознавці (наприклад, Д.Чижевський) вважають, що при написанні своєї поеми Котляревський користувався поемою-трагестією Осипова, що, можливо, так і сталося. Кілька фактів однак сугерують думку, що Котляревському була дуже добре відома і поема Вергілія. У листі до І.Т.Лисенкова (16 вересня 1837) він писав, що «Энеиду кончил вполне до тех мест, как и Вергилий написал». По-друге, літературознавчим загальником стало твердження, що Частина третя його поеми – це суто оригінальна розробка опису пекла Котляревським. Дане аксіоматичне твердження підкріплюється дослідниками зізнанням поета перед початком опису пекла, який, як каже він, «Изроду не (знаючи) пекла», «(Піде) до людей старих;/ Щоб їх о пеклі розпитати/ І (попросить) їх розказати,/ Що чули од дідів своїх». Дане зізнання – це ніщо інше, як перефразування властивим Котляревському стилем зізнання Вергілія, поданого теж перед початком опису пекла: «Хай, що я чув, розповім все і, з вашого дозволу, речі/ Я розповсюджу занурені глибоко в землю і в морок». По-третє, наведені зміни і добавки українського поета, поряд із сприйнятим від Вергілія, визнає сам Котляревський: «Я, може, що-небудь прибавлю,/ Переміню і що оставлю,/ Писну – як од старих чував».

При паралельному прочитанні Книги VI Вергілієвої «Енеїди» і Частини третьої поеми Котляревського ясно випливає, що в описі пекла український поет зберіг взагалі «кістяк» (сюжет, епізоди, ключові моменти, персонажі) Вергілієвої поеми, «кістяк», який «зодягнув» українськими побутовими й історичними реаліями свого часу і недавнього минулого України. Та головна ідея (ніким, здається, не підкреслена), що у поемі Котляревського зображено не римську, а українську побутово-суспільно-історичну «Енеїду», виведена у самій же назві її видання 1758 р.: «Малороссийская энеида...». Заміну в запозиченій схемі античних реалій сучасними йому українськими реаліями відзначав сам Котляревський жартома, характерним йому стилем: «Вергілій же, нехай царствує,/ Розуменький був чоловік,/ Нехай не вадить, як не чує,/ Та в давний дуже жив він вік./ Не так тепер і в пеклі стало,/ Як в старину колись було/ І як покійник написав...».

ПЕРЛИНИ ВСЕСВІТНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ХІД ДО ПІДЗЕМНОГО ЦАРСТВА

Уривки з Книги VI «Енеїди» Вергілія

Йшли самотою вони (Еней з Сивиллою) там,
у сутінках ночі незримі,
Перед самим переддвер'ям у першому вході до Орка
Сум притулювся, а з ним і месниці поруч Турботи.
Тут і Хвороби безкровні живуть, і засмучена Старість,
Голод на лихо підмовний, і Страх, і Нестаток огидний,
Теж і жажливі на вигляд примари там –

Смерть і Страждання.
Заздрість, а супроти них на порозі Війна смертоносна.
Сила страховищ, крім того, до різних подібні тварин всі,
Перед дверима Кентаври і Сцилли стоять двоголові,
Страшно сичить там Химера, озброєна полум'ям в пащі.
Раптом за меч тут схопивсь,

тремтячи перед привидом грішним,
Вийняте лезо Еней на ці зустрічні тіні наставив,
І не сказала б супутниця мудра, що це лише тіні
Пурхають, привиди лиш в оболонках

порожніх без тіла,
Кинувся б він і даремно мечем уражав би примари.
Тут каламутна безодня кипить і, у нуртах широких
Води жажливі оці сторожить перевізник і ріки,
Брудом страшенним укритий Харон: борода сивиною
Нечепурна поїнялась, і жевріє зір нерухомих,
Плащ той забруднений грубим вузлом

йому висить на плечах,
Човен відштовхує сам він жердиною

й ставить вітрила.
І на судні, що іржею пойняте, тіла перевозить.
По берегах порозкидані товпи сюди натискають,
Мужі стоять і матрони, позбавлені подиху трупи,
Постаті славних героїв, дівчата, що вмерли до шлюбу,
І юнаки, що в батьків на очах у вогні спопеліли.
Ставши на березі, дехто благає собі перевозу,
Хмурий, проте, той весляр, то тих обирає, то інших.
Прикро дивує Еней і, зворушений галасом диким,
Мовить: «Скажи мені, діво,

що треба тим людям на річці?»
Коротко так відповіла жрекиня йому довголітня:
«О порождіння Анхіза, богів найпевніший нащадку,
Всі, кого бачиш отут, – це юрба непохованих бідна,
Цей перевізник – Харон,

з ним же тільки поховані їдуть».
Мислячи довго й, зворушений долею душ тих сумною,
Бачить скорботних, позбавлених шани лежати в могилі,
Там він Левкаста й призивця лікійського флоту Оронта,
Що без керма й без керманіча,

посеред нурт опинившись...
Ледве від плеса Стігійського їх постеріг перевізник,
Тіні зганяє, що там скрізь по лавах довженних сиділи
І на розчищене місце Енея великого садить.
Так перевіз і Сивіллу й героя по водах безпечно
Й висадив їх на багнистому ґрунті в густі очерети.
(.....) Еней поспішає
Швидко на берег ступити, звідкіль повороту немає.

Уривки з Частини третьої
«Енеїди» Котляревського:

Еней з Сивиллою хватились,
До пекла швидше щоб прийти.
Як ось перед якоюсь гору
Прийшли, і в ній велику нору
Знайшли і вскочили туди.
Ся улиця вела у пекло.
У ній і вдень було, мов смеркло.
Жила з сестрою тут Дрімота,
Сестра же звалася Зівота.
А потім Смерть до артикулу
Їм воздала косою честь.
Чума, війна, харцизтво, холод,
Короста, трясця, парші, голод.
За сими ж тут стояли в ряд:
Холера, шолуді, бешиха
І всі мирянські, знаєш, лиха,
Що нас без милості морять.
За смертю слідом валилось
Жінок, свекрух і мачух злих.
Відчими йшли, тесті-скуп'яги,
Зяті і свояки-мотяги,
Сердиті шурини, брати,
Зовиці, невістки, ятровки
І всякі тут були кати.
Якісь злидні ще стояли.
Насупротив сих окаяниць
Квартал був цілий волоцюг,
Моргух, мандрьох, ярижниць, п'яниць.
Стояли хльорки наголо.
І панночок фільтіфікетних,
І молодіці молоденькі,
Що вийшли за муж за старих,
Що всякий час були раденькі
Потішити парнів молодих.
Еней хоть сильно тут дивився,
Злякався, к Сивиллі прихилився.
Хватався за дергу і тулився,
Мов од ката в коморі миш.
Як ось уздріли пред собою
Через річку в пекло перевіз.
І перевізник тут явився
Як циган, смуглой цери був,
Сорочка, зв'язана вузлами,
Держалась всилу на плечах.
На ярмарку як слобожане
Всі м'ялися, перебирались,
Харона, плачучи, прохали.
Харон, таких гостей уздрівши,
І з каючком причалив к ним.
Еней з Сивиллою своєю
Не мішавши в човен ввійшли,
На той бік в пекло попливли.
А в пеклі, крім «своєї Дідони,/ Ошмаленої,
мов головня», та рідного батька Анхіза,
все побачене Енеєм – це виключно
українські реалії.

Михайло МИХАЙЛЮК

БУКОВИНСЬКІ ТРАФУНКИ

«ДЕКУЮ ЗА ЗДИБАНЄ»

На Руснаках вуйкові Митру Костиновому, що мав господарку напроти брами нового цвинтаря, заздрили, бо, дивись, коло поля не любить робити – за плугом не ходить, косу не мантичить у жнива, – та маєток росте. Хата під черепицею, велика стодола, на току якої можна фіру обертати, під черепицею, шопу із тесаного дерева поклав, криницю муровану з колесом викопав при дорозі, аби не ходити по воду до сусідів, навіть і аборт¹ на городі при стайні новий, з гембльованих дощок гепнув, а з чого? З фірманки, бо має голову не мужицьку, а жидівську: по війні і по голоді зметикував, що саме фірманка наповнить мошонку грішми. Та не будь-яка – щось кудись повіз, щось звідкись привіз. А фірманка з парокінною фірою (зимою – саньми) неблизькими дорогами, аж у колишній реґат² до Дорогою і Ботошан. Наладуєш повний кіш мішками-цугалами з петльованою чи разовою мукою, рушиш звечора, а вранці вже на ярмарку.

Бо там, у реґаті, мізерія і капарництво. По селах мужики коло поля не хочуть і не вмють гарувати. Та хіба там поля – одні лисі горби і ґирли³, де родить хіба паршивий виноград. А в містах аж кишить євреями-паршуками, і всі вони нібито комерсанти та ремісники – склеп коло склепа, майстерня коло майстерні.

Та жерти всі хочуть, всі жадні хліба. Розхапують муку цілими мішками, ґелетеками, торбами.

Якби мав і засівав десять фалеч пшеницею, весь хліб би спродав без жури і клопоту.

Докмітився вуйко Митро, що з такого ґешефту можна збити файні гроші – поля докупити, донькам на зестру зашпарувати⁴. Мав жінку від гарування згорблену і семеро дітей – п'ять синів і двох дочок; старші все поле обробляли.

Отож, набивши руку на гендлюванні, вуйко почав скуповувати зерно дешево у людей і перепродувати із зиском на далеких ярмарках.

Купив два кавалки ґрунту донькам на хату, завів електрику не тільки у хаті, а і в стайні, навіть радіо купив.

Та згодом настали нові часи – до путері⁵ прийшли «товариші» і завели нові порядки. Заборонили всіляке гендлювання – фантували⁶ товар, оштрафовували, криміналом погрожували. На колишній границі з реґатом дорогу перекрили рогаткою, на якій пантувала міліція вдень і вночі. Пропав прибутовий ґешефт.

Засмутився-зажурився вуйко Митро, місця собі не знаходить, ради собі не дасть, що дальше робити. Вчорашні заздрісники над ним насміхаються – що доґешефтувався?

Гейби непотрібним став і на власному ґадівстві, до нічого не прикладе рук. Все на плечах жінки і дітей, які, нівроку, вже дорослі і робучі.

Хіба виведе за воловід з стайні корову і поведе пасти на багну, що поконеч присадибної ниви. Прихопить зі собою пляшку «монопольки», купленої крадьки від жінки, сяде під межу, цмульт горівку, смалить цигарки і думу тяжку думає, як у тій співанці: «Ой, я сижу і думаю, що робити в світі маю...»

Одного дня почув від Філіпа Сурмея, близького сусіда, котрий і сам попівся на перепродажі горівки, що насувається на людей інша біда: «товариші» задумали загнати мужика у колгози, як це у москалів сталося. Забиратимуть у чоловіка все – поле, коні, фіри, сани, плуг, борону, валок, млинок, січкарю. Все виметуть з ґосподарки. Хоть живим у труну лягай. Кіабурів⁷ заженуть до криміналу, або до «каналу» на копку, а ти, ґаздо, шапкуй за кавалок хліба перед «латками», твоїми вчорашніми наймитами, бо у них тепер путеря. Почали складати «лісти»⁸ і скоро почнуть ходити від хати до хати записувати людей.

Але, правда, вони хитрі. Аби люди не збунтувалися, не записуватимуть відразу до колгозу, а спершу до «товаришії»⁹. Це нібито така собі «клака»: якийсь десяток селян згуртують свої ниви, тягло і реманент, на додачу дадуть

їм ще й трактора, вони оброблятимуть землю спільно, ділитимуться врожаєм, з якого частину віддаватимуть до стату¹⁰. То не колгоз, якого страхаються люди.

Отож небавом товариші з району, залучивши панів професорів, почали ходити на Руснаках від хати до хати і переконувати людей записуватись до «товаришії», починати нове щасливе життя. Одного дня загостили і до вуйка Митра Костинового. Підходять до нього з усіх боків, наче сватають дівку за красною парубка, а він до них:

– А чи не міг би я записатися відразу до колгозу? Бо чув, що колгоз май «гох»¹¹ від «товаришії». Записуйте до колгозу!

– Але ж то те саме, вуйку, не журіться, – поблажливо заспокоюють його «товариші».

– Саме це я хотів знати, – ошелешив вуйко Митро агітаторів. – Файно декую вам за здибанє!

І вслід «товаришам» замуликав: «Мала баба одну козу, і ту дала до колгозу!»

1 Аборт (нім.) – виходок, нужник.

2 Реґат (рум.) – королівство.

3 Ґирла (рум.) – яр.

4 Шпарувати – економити.

5 Путеря (рум.) – тут влада.

6 Фантувати – конфіскувати.

7 Кіабур (рум.) – куркуль.

8 Ліста (рум.) – список.

9 Товаришія (рум.) – товариство спільного обробітку землі.

10 Стат (рум.) – держава

11 Гох (нім.) – тут – вище, краще.

ТИЧКА

Багаторічний працівник покійної газети «Новий вік» Сильвестр Загородний, десь після третьої гальби пива, скропленої порцією руму, полюбляв напівголосом замуликати співанку (мав завжди при собі кишеньковий пісенник), або звертати увагу застольних на багатство української мови, яке, на його переконання, завдячується насамперед префіксам. Мовляв, візьміть перше-ліпше дієслово і додавайте до нього префікси – вийде ціла шеренга.

За приклад брав старий мудрагелик дієслово не «академічне», а сороміцьке, якому і в словники

Із серії «Українська листівка»

потрапити зась. До нього він якось підібрав був майже тридцять префіксів з різними відтінками, смакуючи їх і майже облизуючись, бо до тілесних насолод був вельми ласий. Спитаєте: а при чому тут тичка? Де Рим, а де Крим?

А при тому, що хоча до тички префіксів не доточиш, вона в'їлася мені в пам'ять не менше, аніж те дієслово згаданому вище любителю гальбового пива. Додам, що тичка – слово простонародне, а не «панське», тому то про нього розпитуйте не городян, а селяків, а надто жіноцтво.

Чи не кожна ґаздиня скаже тобі, що понатикала тичок на городі, аби вилася по них квасоля (тичкова квасоля – Грінченко), або навіть пригадається їй співанка: «Мені мати ворожила, взяла тичку та й набила...»

Та для мене тичка слово не ужиткове, не пісенне, а цілий кошмар. Кошмар для підлітка, якому батьки доручили випасати ягнят, яких відлучали від овець, достоту, як у Шевченка: «Мені тринадцятий минало, я пас ягнята за селом...»

Чому кошмар? Стривайте, зараз поясню, бо йдеться про тичку особливу: це бук, кілок, до вершечка якого прив'язано віхоть трави і встромлено його скраю ниви, як знак застороги – пастися тут заборонено!

(Продовження на 26-ій стор.)

БУКОВИНСЬКІ ТРАФУНКИ

(Продовження з 25-ої стор.)

Це тоді, коли власник ниви сподівався ще на отаву, чи просто не хотів, аби худоба чи вівці витолочували після дощу його поле. Зазвичай тичку ставили великі скупіндряги, котрі, як казали в селі, ладні і з-під себе з'їсти.

Отже, виганяєш ягнят у поле, а вони, весело брикаючи, заздівши чи відчувши соковиту пашу, найвперейми туди. Аж там проклята тичка! Чекай біди!

Або забавляєшся з іншими пастушками, бовтаєшся у потоці, ягнят не видно – забрели у шкоду!

А тут, як на лихо, звідкись візьметься господар того поля і клятої тички. Вуха тобі намне, тичкою оперіщить по голих литках, або й гірше – займе ягнята і пожене до себе: «Най прийде під вечір за ними твій тато!» – скаже.

А шкоди, як кіт наплавав. Скубнули ягнята трішки отави – хіба то шкода?

Та все одно мусив тато йти до «потерпілого» з повинною, перепрошувати і на чарку давати гріш.

Про те, як вертався я додому без ягнят і як «фричів» мене тато, промовчу, бо не солодкий то

Із серії «Українська листівка»

спогад. Обмежуся сільською мудрістю – де б'ють тато, там росте.

Тепер зрозуміло, чому слово тичка таке пам'ятне навіть і без префіксів? Вони нічого не додаватимуть йому, тільки спотворять: до-тичка, пере-тичка, від-тичка, за-тичка, роз-тичка... Тьху, ціла нісетниця!

МАКОГІН

«Ви знаєте українську ніч? О, ви не знаєте української ночі!» – писав у похмурому холодному Петербурзі по-російськи великий українець Микола Гоголь. Писав так, як у пісні мовиться: «Місяць на небі, зіроньки сяють, видно хоч голки збирай». Чи у такому дусі, не забувши і про голосистих солов'їв.

А я, нікчемний імітатор, приземлю романтику і вигукну: «А чи ви знаєте український макогін? О, ви не знаєте українського макогона!»

Отакого макогона, витесаного з твердого дерева, схожого на гетьманську булаву, яким так спритно орудували наші бабусі, товчачи мак до книшів і завиванців, колотячи квасоллю чи бараболлю, а то і в сімейних баталіях, коли навчали ума-розуму чоловіків, охочих до чарки чи до грішних зальотів. В останньому випадку вони ставали у засідку, переважно за дверима. Відхилив п'яничка чи зальотник двері, а жінка трісь по дурній голові, аж ґуля вискочить, повірте, як кулак...

Та все одно цим не вичерпується роль макогона, його увічнено і в пісенному фольклорі, на жаль, не у героїчному, а в жартівливому:

Дзень-дзелень! Дзень-дзелень!
Хто умер? – Пентелей.
Чим дзвонили? – макогоном,
Де ховали? – під порогом.

Отакої дурної пісеньки заводили ми, малі руснацькі шибеники, коли у дзвіниці забовкає дзвін, сповіщаючи про чиюсь кончину.

ТАМ МОЯ РІДНЕНЬКА ЧУГА ТО РАДІЄ, ТО РИДАЄ...

Слова Івана КОВАЧА

Музика Івана ЛІБЕРА

Помірно

Там, де піс- ня, де со- піл-ка пла- че, стог-не, роз- кві- та- є,
Во- на ски- не сво- ю вто-му там, де ді- до- ві че- реш-ні,

там мо- я рід- нень-ка Чу- га то ра- ді- є, то ри- да- є...
й світ по- ки- не, і по- ли- не, де зем- ля в жи- тах не- бес- них.

Сто- го- ло- сить Чу- га рід- на у ве- чір- нім не- бо- кра- ї,

де о- та- ри, де че- ре- ди у трав- не- во- му роз- ма- ї.

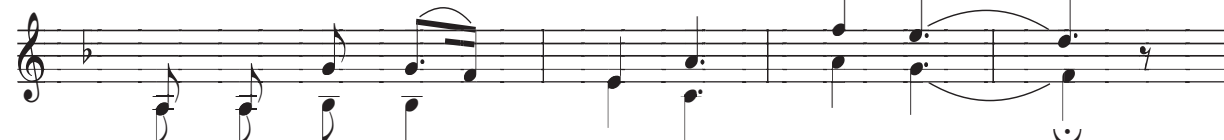

Сто- го- ло- сить Чу- га рід- на у ве- чір- нім

не- бо- кра- ї, де о- та- ри, де че- ре- ди

Р і д ш е

у трав- не- во- му роз- ма- ї.

Павло РОМАНЮК

НЕЗАГОЄНІ РАНИ

(Уривок з роману)

(Продовження з № 211)

Усі заздрили: звідки в Якова гроші на найману працю та ще й на слугу. Але всі ті заздрісні сусідські слова, навіть недоброзичливі погляди самого старости села Горбача, не турбували Якова.

Так і цього разу. Повеснувавши і допомігши братові виорати всі три ниви, Яків зібрався в дорогу. Пішов кудись, ніхто не знав куди, навіть дружина Катерина не знала, куди подівся.

Минуло шість місяців, і повернувся. І на цей раз приніс купу грошей.

Побачивши так багато грошей, Катерина почала сварити чоловіка:

«Ти, може, крав?! Може, обкрадаєш когось?.. Звідки в тебе стільки грошей?.. Ану скажи!..»

«Мовчи та дихай, Катери!.. Дивися на мої руки. Шкіра потріскала від роботи! А ти верзеш дурниці! Ану мовчи і принеси шухляду, швидко! Ха-ха-ха, дурна ти, Катери.. Побачиш, що зробить твій Яків!.. За рік будемо мати повну комору... Зерна та зерна...Будеш в ньому купатися... Побачиш!.. Ха-ха-ха!..» – сміявся божевільно Яків.

Катерина покійно приносила шухляду, Яків виймав з-за широкого шкіряного ремня ключик, відмикав її, занурював широку долоню поміж гроші і знову сміявся, божевільно сміявся...

«Буду і я мати своє, що ж?..» – думав. «А я хто?.. Я не чоловік, як той Рахман?.. Буде і в мене молотарка!..» – кричав далі.

Тоді Катерина починала плакати: «Навіщо тобі такого? Чоловіче, змилуйся!.. Чого тобі пхатися в пани? Краще купім землі від Рахована... Земля нам і вродить, бо...».

«Ану мовчи, ти... Ніяке «бо», бо зараз!..» – сердито бурчав Яків і замикав шухляду.

Іншим разом старий Ілько говорив йому побатьківськи: «Сиди тихо, хлопче. Не кладися з багатими. Будеш мене пам'ятати...»

«Курить собі люльку! Не навчаєте мене! У мої

роки... Мені не командуйте!» – сердився Яків.

«До того часу тобі добре, поки є кому тебе поучати. Не хочеш – твоє діло! Ще колись пригадаєш ти мої слова!..».

Старий Ілько перестав навчати сина. «Не слухає – його діло! Най робить, як знає».

Мов спізнілі лелеки, промайнули ще два роки.

Ілько Чорняк ще дужче посивів, висох, мов бурею батожений дуб, що роками сторожував при битій дорозі.

До Петра став заходити все рідше...

«Дуже ноги болять, Перте. Старість – не радість. Дожив я, думаю... Надивився на світ Божий», – жалівся і сповідався не раз перед селом Ілько.

«Принести б вам солі чи ропи з Коштіля... Купелі, може, би вам допомогли... Може...» – старався Петро розрадити старого.

«Нічим вже не поможеш, Петре, – відповідав задихуючись, старий. – Напряталось більше як дев'ять десятків... Я вже повний роками, як пекло гріхами...»

І так проходили дні за днями, скорочуючи Ілкове життя.

Пізньої осені, повертаючись додому, Ілько сів біля криниці на пеньок.

До хати було вже недалеко, але йому захотілося напитись води. Так робив завжди, коли повертався додому.

В той надвечірній час сів на пеньок, втер рукавом спітніле поморщене чоло, віддихнув трішки, знявши з посивілої голови чорного капелюха, приляк зачерпнути води, але направитись вже не мав сили. В очах поховтіло. Страшні привиди почали сунутися на очі. В голові закрутилося, загуло, наче рій джмелів обсів його втомлений мозок. Десь здалека прилинуло бовкання дзвона... Капелюх вислизнув з руки і,

приляклий на одній нозі Ілько схибнувся вбік, мов вітром надламана гілка, немічно спираючи на лікоть обезсилене старече тіло. Та лікоть не стримав його тіла. Воно м'яко спустилось, наче наповнений травою міх на втопану доріжку.

Капелюх поволі закрутився на воді, злегка торкаючись країв вимурованої і зарослої мохом криниці...

«Може, на ніч лишився переспати у Петра», – відповідав Катерині Яків, коли та настоювала: «Ба де подівся няньо? Вже пізно. А дорога далека... Аж за Верьх... Йди принеси води, бо нема у відрі ні краплі!» – продовжувала вона зажуреним голосом.

«Чому не поженеш того шибеника, Олексу?! – сердито відповів Яків. – Не бачиш, що в мене робота?! Бочка ще не готова...»

«Йди, йди... Лиши Олексу і бочку. І в нього робота. Бери відра та принеси води. Пожени корову до криниці, бо ще не напоєна», – закінчила Катерина, накриваючи тільки що вимитий стіл.

Наблизившись до криниці, Яків не міг повірити очам...

«Няню!.. – закричав. – Встаньте! Хто чув у цю годину спати тут, надворі!?»

Коли побачив, що старий не рухається, випустив з руки і ланцюг, і відро. Хотів заридати, але звуки не виходили з горла. Підняв старого

Мал. Василя СОКОЛЮКА

на руки. Прислухався, чи дихає, але побачив, що немає порятунку. Тіло старого вже було зовсім холодне. Серце Якова щеміло, боліло, але він не сказав ані слова.

«За мною не плачте, будьте мужніми, діти», – пригадалися йому слова старого.

Перевтомлені роками руки старого звисали, мов рукави зношеного жупана.

Яків ніс батька додому...

На хвилю йому здавалося, що нічого не сталося, мовби все це мало відбутися, а він, Яків, був тільки свідком всього цього.

Біля перелазу поставив тіло на росяну траву.

Коли батькова голова звернулася набік, а ноги лишилися скорченими, як були дотоді, гарячі, болючі сльози покотилися по Якових щоках. Упав, мов підкошений, на коліна і ще довго не рухався, втупивши погляд у батькове тіло.

Бери його, понеси до ями!.. Роздягни його! Не розумієш? Чи ти оглух? Взуття дороге! Роззуй його! Кому говорю?! Тіло кинь у яму! Наказую! Тіка-а-ай! Тіка-а-а-ай! Вбік!

Вогні здіймались до неба, мов страшні запалені кужелі...

Впере-е-д! Бий гада! Бог!..Бий!..

Довгий з ярочком посередині ніж вривався в м'яке тіло, мов у диню. Кров бризнула, забулькотіла, просякла білу конопляну сорочку, ще дужче бризнула, заплямувавши Чорному Чоловікові лице.

Брате-е-е!.. Я не хотів!.. Бра-а-а-те-е-е!!!»

Брязкіт ланцюга в корови на шиї, яка поволі і байдуже наближалась, пробудила Якова з того страшного видіння.

Хвилиний спогад ще дужче підмулив його серце, але, побачивши перед собою на траві батька, він скоро опам'ятався.

Взяв старого на руки і рушив до хати...

Йшов, похитуючись, угадуючи дорогу. Втупив погляд в примружені повіки ночі, що темрявою розпустилась по дорозі до хати.

(Далі буде)

Михайло ТРАЙСТА

МІЖ КОХАННЯМ І СМЕРТЮ

ВАЖКІ, МОВ НЕПРОЩЕНІ
ГРІХИ, – ХМАРИ ТЕМНІ...

«Темна хмара, а веселка ясна.
Що ти робиш, дівчино нещасна?
Ореш тугу, сієш на ній смуток.
Схаменися, який з того skutok!

То ж не зійде рута
На твоїй ріллі,
А зійде отрута,
Жалі не малі.»

(Леся Українка)

Важкі, мов непростенні гріхи, хмари темні, навислі і важкі, незгарбно наповзали одна на одну, зловісно, буйно котились, розриваючись, щоб потім пошарпаними знову збитись до купи у величезні страховиська з розкритими пащами, які ось-ось проковтнуть весь світ! Разом з ними котився і грім, грозив голосний і страшний, мов сердитий бог, а блискавиці!.. Розколювали небо, краяли його вогняними мечами, вдаряючи поза ліси Жуделиці, розривали світ навпіл, люті, сліпучі, немилосердні...

А хто її примусив сапати в таку веремію?.. І нива ця без кінця!.. А за нею – Господи, прости!.. Весь бур'ян піднімається, оживає, і ось, як колишеться під вітром, ніби й не сапала його... А Василина допомгла б їй, видить, що... Та не буде вона її просити, бо ади, як одягнена... по-святковому, а сорочка яка! То, напевно, стара Ретішка вишивала, бо тільки вона так... Піти б і їй до Ретішки, бо має полотна цілий вал. А ще й цей ворон тільки криче. Літає понад нивою і криче, мов на лихо, все кр-р-ра та кр-р-ра! А Василина у вінку...

«Я знаю, ти любиш його, знаю, Марі! Доглядай 'го і честуй, бо я, ади!..» Але дивись, який бур'ян! І весь оживає позаду неї, тоді навіщо їй сапати?.. Та ще в таку веремію?..

«Веселосте, молодосте,
Де-с мы са заділа,
Полинула-с у темний лісок
Та-с на дуба сіла...»

Та хто ба ци так гарно співає?.. Василина?.. Мабуть, Василина, бо хто інший б... та ще у таку... І нива ця без кінця.

«Кр-р-ра... кр-р-ра... кр-р-ра!..»
Агі, пропав би, як погано криче, та все понад Василиною кружляє, а Василина:

«Полинула-с в темний лісок,
Сіла на бзиночку,
Та там будеш процвітати
У темному лісочку...»

Ци ж вона не бачить ворона?.. І навіщо розспівалася, ліпше б допомогла їй, бо ади, який бур'ян! А вона: «Я знаю, ти любиш його, знаю, Марі! Доглядай 'го і честуй, бо я, ади!..», а потім розспівалася, який гарний голос має, лиш у протесій їй співати, а вінок який! З самого розмарину та барвінку.

«Дов полудня процвітаєш,
А уд полудня в'янеш,
Люба моя молодосте,
Як марно минаєш...»

«Кр-р-ра... кр-р-ра... кр-р-ра!..»
Агі на тебе з паскудним вороном! А Василина ніби й не бачить. Коби пройшла веремія, а нива без кінця... Та що це?.. Петро?! Звідки взявся?..

«Ха-ха-ха!»

Чому він так лячно сміється?.. Що це за мара?.. позаду мене Василина співає, попереду сміється Петро, а нива довга... а бур'ян, та ще й ворон цей проклятий...

«Кр-р-ра... кр-р-ра... кр-р-ра!..»

«Я знаю, ти любиш його, знаю, Марі! Доглядай 'го і честуй, бо я, ади!..»

«Ха-ха-ха!»

Прокинулась вся мокра від поту.

– Господи, що це за сон?! – ледь прошепотіла пересохлими губами.

Страшенно хотілось їй пити. На лавиці біля вікна сидів Андрій і дивився у глибоку ніч.

«Кр-р-ра... кр-р-ра... кр-р-ра!..»

«Я знаю, ти любиш його, знаю, Марі! Доглядай 'го і честуй, бо, я ади!..»

«Ха-ха-ха!» – долинали до неї, зі сну, голоса.

Закрила очі і на мить привиділись їй важкі, мов непростенні гріхи, – хмари темні, навислі, важкі...

О, ГОСПОДИ, ДОПОМОЖИ!..

«Все покину і полину
До самого бога
Молитися... А до того –
Я не знаю бога»
Тарас ШЕВЧЕНКО,

«О, Господи, допоможи!.. Допоможи мені, дай сили перенести цього хреста, бо вже ми гіркий світ і три дні, як казав старий Коптіл, коли йому згоріла хата, а я вже гірший від того Коптіла. Якби не малий, то пішов би світ за очі, або мотуз на шию – і все!.. Коби лиш няню приймив його до себе, за маму не журюся, прийме, радісно прийме, а няню, може, буде воркати, але прийме, бо любить малого, з голою рукою ні разу не прийшов, чи то медяник, чи цукерок, чи якусь цяцьку йому змайструє і грошей дасть. Та мусить приймати, бо Одотя, ади!... Гриця чекає, вулицями гілійкає та до Дувидової корчми сваритися щоднини ходить, людям на посміх. Та що зроблю з нею?.. Не вб'ю жону... бо і так побита богом, і я теж!.. За що ти мене так осудомив, Господи?.. За що?.. Хіба я когось убив чи обікрав?.. Хіба я комусь перекосив, чи переорав?.. Хіба колись зазидів чи неназидів когось?.. Чи до церкви не ходив?.. Ходив, Господи, ходив, як всі християни, і гроші на церкву давав, і молився, і говорив, і постив, і свічки палив... А ти, Господи?!.. Все забрав у мене, все!.. І сина, і коні, і жону... змилуйся хоч над сею невинною душею. Допоможи мені, Господи! О, Господи, допоможи!..»

– Візьміть його до себе, няню! Візьміть, бо Одотя, ади!.. Мушу з нею, як з дитиною малою... Кажуть люди, би-х повів її до Сигота між божевільні, та душа не лишає, стільки років прожили, а тепер... Візьміть його, няню!..

– Та не про мене тут бесіда. Я радо, але знаєш сам, розділив між вами все своє майно. Ти своє отримав, а все, що тут, Штефанове, а твій брат ніби кулешу в роті мняцькає, коли Параска на нього риче, як корова, не вміє зав'язати їй рота, і в них троє дітей...

Мал. Василя СОКОЛЮКА

– Та де їдять троє, там буде й четверте, – вмішалася в бесіду Олексова мати.

– Та що ви, мамо?.. Я не хочу, щоб моя дитина жила на Штефанові кошти, я даю всі гроші, що отримав за коні, най ходить до школи, а потім...

– Не треба було продавати коней! – гостро сказав старий.

– Йой, няню, няню!.. Хіба мене не болить душа за ними?.. Болить, няню, йой болить!..

– Бери гроші та веди Одотю до доктора спеціалішта. В мене є гроші, не візьму їх з собою на кодришур. А ти веди її до Сукмарю, ади донька пана Лорінца Герґаша збожеволіла гірш Одоті і спеціалішти улікували її, гейби нічого й не мала. А малого приведи сюди, аж буде Параска фрінцкати, то я їй дам по писку, як Штефан не в силі.

– В діда буде добре тобі, дитино! Дід Николай тебе любить і бабуся Гафія теж.

Будеш гратися з Штефанком, Петриком та Парасочкою, і до школи ходитимеш, навчишся читати й писати, паном будеш.

– А Штефанко та Петрик лишать мене на гойдалку?..

– Лишать, дитино, лишать!

– Петрик каже, що то їх гойдалка, що дід для них змайстрував.

– То вони тоді... а тепер лишать...

«Допоможи мені, Господи, перенести цього хреста! О Господи, допоможи!..»

– Ходи, Андрійку, ходи!.. В діда тобі добре буде...

Марія ЧУБІКА

ЧЕРСТВИЙ БУХАНЕЦЬ ЧУЖИНИ

(Продовження з № 211)

На таке я аж ніяк не сподівалася! Голова тріскала від болю, а запитання роїлися: куди я потрапила? Як звідси виберуся? Як мої батьки?

Він представив мене тітчиній сім'ї і показав кімнату, в якій поки-що житиму, і ванну. В голові на мить майнула думка: в мене є якісь гроші, треба їх сховати. Але де сховати? Де сховати, якщо я у зміїному кублиці?

— Спочатку відпочину, а опісля прийму ванну, — сказала і замкнулася у маленькій кімнатці, заховала гроші.

Після ванни він покликав мене на вечерю, але уяви собі, як мені хотілося їсти. Вже давненько відчувала млосний голод, але через страх і порожнечу, які засіли в моїм серці, не могла й крихти взяти в рот.

На кухні мене чекав інший удар: я зрозуміла з їхньої бесіди, що ця жінка — його мама, а не тітка.

О, Господи, ще одна брехня! Я так ненавиджу брехню!

Серце так швидко і сильно гупало в грудях, наче хотіло випурхнути, мов з клітки. На щастя, я не сказала йому, що пройшла шестимісячний курс італійської мови у рідному містечку. Тепер вдавала, ніби нічого не розумію, і з усіх сил старалася не зрадити себе жестом чи мімікою.

Наступних два дні він водив мене на прогулянки ближчим містом, аби не нудьгувала до «повернення батька». Вечером дивилася телевізор і підслуховувала їхню сімейну розмову, хоча це не моя звичка. Але, як кажуть, хто потопає, той чіпляється і за волосинку.

Я зрозуміла, що через тиждень мав повернутися «батько», а це значить той, кому він передасть мене.

Сальваторе поведився люб'язно зі мною, а я продовжувала грати його гру та думала про втечу і берегла, мов ока в голові, документи і гроші.

Думки ткалися одна за другою: як він може бути таким дволичним? Де його серце? Грати роль порядного, галантного чоловіка, а насправді бути таким підлим?

Але і я не дитина. Придумаю що-небудь, щоб

вирватися із цієї пастки.

Я просила його знайти мені якусь роботу, щоб до повернення «батька» не тратити днів. Він пообіцяв і кудись подзвонив.

Наступного дня прийшла телеграма. «Батько» повідомляв про аварію машини і про своє спізнення на якихось 2-3 тижні.

З того часу Сальваторе став сердитий, нервовий, почав на всіх і за будь-що викрикуватися. Приходив додому напідпитку і сварився з усіма. Мабуть, у нього закінчилися гроші.

Одного дня після вечері, мов навіжений кинувся на молоду жінку і почав її бити. Я стала між ними, бо не могла собі уявити, як може чоловік підняти руку на жінку. Мов несамовитий крикнув на мене і вдарив по обличчю так, що я ледь втрималася на ногах. Кров струмочком потекла із носа. Я розплакалася і хотіла вибігти надвір. Але він став у дверях. Жінки кричали.

Я з ненавистю і острахом глянула на нього, зайшла до кімнати, кинулася на ліжку і зайшлася плачем.

Де ж подівся той вихований Сальваторе? Це його справжнє обличчя? Сकिनув маску і став самим собою? Господи, нащо я повірила незнайомцю? Негайно треба звідси тікати!

Голова боліла, душа нила, а на серці так холодно, немов сковане кригою.

Так, плачучи, і заснула. Прокинулася, коли сонячні зайчики пробивалися крізь шибки вікна. На очі знову навернулися сльози. Яскоро втерла їх, бо в двері хтось постукав. Увійшла молода жінка із чашкою паруючої кави і простягла мені. Я подякувала.

— Ні, ні, це я повинна дякувати вам, — скоро мовила, взявши мою руку у свою, а з очей котилися великі, як біб, сльози. Скоро витерла їх і вийшла.

Весь слідуючий день я пролежала в ліжку, ридала, картала себе за такий необережний крок, але я так бажала працювати, щоб не жити далі на батьківських плечах. Від закінчення факультету минув рік. Цілий рік я шукала в нас роботу. Не в одні двері стукала, не в одному бюро залишила своє резюме, а результату ніякого. Як більшість моїх колег обрала дорогу на чужину.

А тепер куди йти? Що робити? Сама пробувала підбадьорити себе: якось знайду вихід, як заплуталася, так повинна і розплутатися, а до горла підкочувався комок.

Увечері я вийшла подихати свіжим повітрям. На вечірнім небі запалювалися зорі. «Десь там палахкотить і моя зірочка, — подумала я. — Коли б час можна було повернути назад! Я хотіла б опинитися вдома біля моїх добрих батьків, цілувати їхні натружені руки, бути щасливою, щасливою! Але я тут, на чужині, далеко від рідного дому».

Повернулася в кімнату і, випивши тільки чашку ароматного чаю, втомлена пережитим, не зчулася, як повіки зліпилися, і поринула в глибокий сон, у якому бачила своїх добрих батьків, була щасливою.

Вранці двері відчинилися і до кімнати увійшла мама Сальваторе і присіла біля мене на ліжку. Я розплющила очі і з острахом подивилася на неї.

— Доброго ранку, — усміхнулася вона. — Я їду провідати добру подругу. Хочеш зі мною?

Я, не кліпаючи, дивилася на неї.

— Не прикидайся. Я здогадалася, що добре розумієш італійську. Не бійся, нікому не скажу. То що, поїдеш?

Я закивала на знак згоди. Спочила з ліжка, щоб помитися і одягнутися.

Невдовзі рушили її старенькою машиною.

День був гарний, сонячний, пейзажі неймовірно гарні, але я нічому не раділа.

Ми скоро доїхали, і мати Сальваторе увійшла до хати, а я сіла на веранді у холодку. Знала, що чекати доведеться довгенько, бо похилого віку жінки дуже балакучі.

Через деякий час до мене наблизилася жінка -прислуга і тихим голосом запитала:

— Ви італійка?

Я заперечливо похитала головою.

— Ви тут де працюєте?

Я знову похитала головою.

— А звідки ви? — не вгавала незнайомка.

Я скоро відповіла, і в ту мить її обличчя засвітилося:

— Я так і знала, от відчувала, як тільки глянула. Ми ж — землячки.

Продовжили бесіду вже рідною мовою. Я скоро розповіла про ситуацію, в яку потрапила, і бажання працювати, щоб мати на що повернутися додому.

— Я тобі допоможу. Моя сестра позавчора

Мал. Василя СОКОЛЮКА

поїхала додому, її місце ще вільне, але, щоб ти знала, робота — важкувата.

— Нічого, я впораюся, не білоручка.

Неконтрольованим жестом я зняла окуляри.

— Ого! — жінка з острахом обмацала мій синяк, опісля зайшла до своєї кімнати і винесла якусь мазь. Мовчки намазала довкола ока і подала мені коробочку: — Бери, будеш мастити — скоріше відживе. Завтра о восьмій ранку чекатиму тебе на вулиці. А тепер піду, щоб нас не бачили разом. До побачення!

Коли ми поверталися, сонце вже котилося за обрій, заливаючи багрянцем чудові пейзажі, але я не бачила нічого. Мої думки були лише про завтрашню поїздку. Всю ніч крутилася-вертілася, просила Господа, щоб допоміг мені вибратися звідси.

Вдосвіта, лиш задзвонив телефон, я поспіхом встала, одяглася і вийшла на чисте повітря. Прихопила із собою лише декілька найнеобхідніших речей. Всі ще спали, а Сальваторе не було дома, від того інциденту він більше не приходив, чому я тільки раділа.

Недалеко на дорозі на мене чекала Юліна. Я сіла і машина скоро рушила.

— Боже допоможи! — майже разом промовили обидві.

(Далі буде).

Лист до редакції

«Шановні друзі!

Пригадую ті часи, коли покійний професор і поет Юрій Ракоча розповідав нам, учням, про опришка Олексу Довбуша, як ми, шибеники, ходили пішком до міста Сучава на фільм «*Haideucul de pe Seretuș*». Коли цей фільм проектувався у домі культури нашого села Марицея, то зал був переповнений.

Другого дня я став «режисером» нашого, хлоп'ячого, фільма про Олексу Довбуша. Виконуючи головну роль, я збирав, як Олекса Довбуш, «опришків» з-поміж «пацанів», які пасли худобу у лузі над річкою Сучава. Не пам'ятаю вже, звідки добув такий топірець, який мав Олекса Довбуш, і вибирав «опришків» до моєї «ватаги» так, як це робив Олекса Довбуш: той, хто хотів бути «опришком», клав долоню правої руки на пень, а я затунав топірцем у пень якнайближче до

пальців. Якщо претендент побоювався і відтягав руку, то він не входив до «опришків». Треба сказати, що мені було дуже страшно, щоб не поранити когось, але такого не ставалося. Такі тести проходили навіть і дівчата.

Мої «опришки» кидали списом, стріляли з лука, билися в дуелі, а ще стрибали в довжину та висоту.

Чому я це розповів? Я багато читав про Довбуша і в деяких текстах, особливо фольклорних, зустрічав іншу форму його прізвища – Добош. То ж мені не ясно, яка форма прізвища відомого опришка правильна – Довбуш чи Добош? Може, і читачам цікаво б дізнатися про це.

А ще, може,десь у Вас знайдеться картина-зображення цього славного опришка.

З повагою, Микола Курилюк

Шановний пане Миколо Курилюк!

Відповідаючи на Ваше запитання, треба взяти до уваги історичні дані і фоносемантичні ознаки української мови.

Олекса Довбуш – це не фіктивна особа, а дійсна, історична. Згідно зі всіма історичними джерелами, Олекса Довбуш народивсядесь на початку XVIII ст. в сім'ї бідного селянина села Печеніжин Коломийського повіту Василя Довбуша. З малих літ пас вівці. Згодом, разом з братом Іваном подалися в опришки. Деякий час діяли разом, потім посварилися, Іван під час сутички в корчмі села Марківка поранив топірцем Олексу, завдяки чому той став хромим, що

Опришок Довбуш. Мініатюра

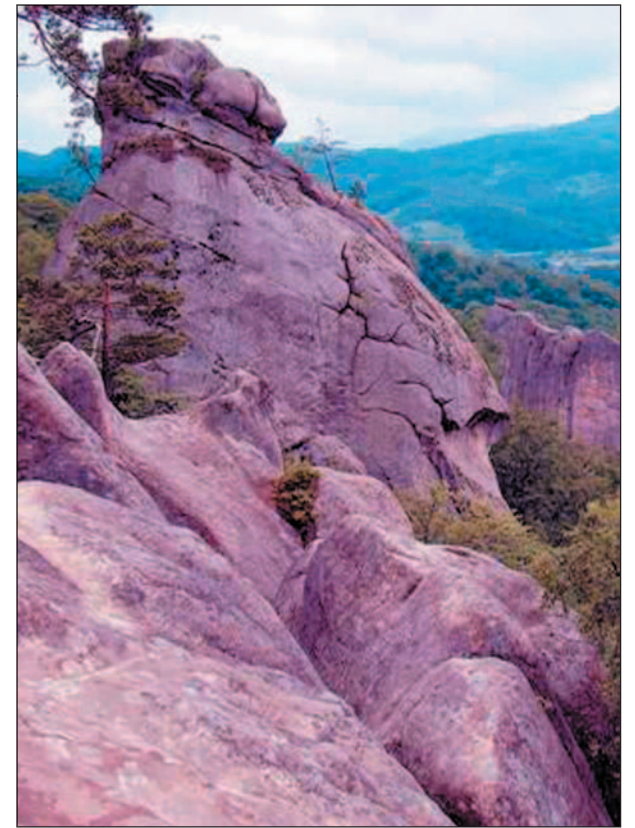
і засвідчене у багатьох піснях – (Довбуш) «На ножечку налягає, / Топірцем ся підпирає». Після цієї сутички брати розійшлися, Іван – на Бойківщину, де загинув у невідомих обставинах, а Олекса залишився опришкувати на Гуцульщині, географічні межі якої пересікаються з нашими околицями.

Дійсне прізвище цього найславнішого українського опришка – це Довбуш. Вживається воно у всіх історичних дослідженнях, починаючи від знаменитої праці Юліана Целевича (1897), далі у працях П. Бажанського (1913), В. Грабовецького (1957) і ін. Під цим прізвищем згадую і я у всьому написаному мною про Довбуша.

По-друге, у всіх матеріалах, зібраних на Гуцульщині, де переважно діяв опришок, його прізвище – Довбуш. Показовою в цьому смислі є знаменита збірка В. Гнатюка «Народні оповідання про опришків» (1910), або хоч котра із сучасних збірок, наприклад, збірка В. І. Тищенка «Народ про Довбуша» (1965). Це прізвище зустрічається в усіх розповідях про Довбуша, зібраних мною чи іншими в Румунії. Зустрічається воно майже в усіх записаних у нас варіантах пісні «Ой попід гай зелененький / Ходить Довбуш молоденький».

Поряд з нею, у піснях зустрічається і похідна форма прізвища – Довбушук, яка використовується заради рими. На запитання Довбуша, чи вечерея для нього готова, жінка орендаря, Дзвінка, відповідає: «Та не боюсь твого гуку, / Не для тебе, Довбушуку!». А після смертельного поранення побратими дорікають ватажкові: «Ой Довбуше, Довбушуку, / Чому-с не вбив тону суку?». Крім формальної потреби рими, форма Довбушук виражає і відповідну молодому статусові рису опришка. За всіма правилами української мови, Довбушук – це, по-перше, син Довбуша, а, по-друге, це – молодий Довбуш. Порівняйте незасвідчене у словниках південнобуковинське слово (включно і марицейське) *хлопчук*, що вживається не для означення поняття *хлопець*, а для поняття *підбарубок* чи такі *парубок*. Синонімічно пояснює, наприклад, Грінченко значення слова *циганчук* – як «сын цыгана» і як «молодой цыган». Достовірність цього прізвища підтверджується і спільністю його кореня і застарілого українського слова *дѣвбиш*, що означає «литаврист». За правилами української фонетики, корінь цих двох слів вимовляється дифтонгічно – Доўбуш, доўбиш.

У пісні, записаній нами 1969 р. в мараморському селі Бистрий (Бістра Вішеулуй) зустрічається форма прізвища *Добош*. Гора, в якій зимував Довбуш, називається *Добошанка*. Кидається у вічі те, що форма *Добош*, по-перше, значно рідкісна, а, по-друге, вона поширена у сусідських з угорськими карпатських українських зонах. Етимологія цієї форми остаточно і переконливо не визначена. Дехто допускає, що вона походить від польського іменника *dobosz* із значенням «барабанщик»,

Скала і печера Довбуша в Карпатах

як, до речі, й українського слова *дѣвбиш*. Інші вважають, що дана форма походить з угорського загального іменника *dobos*, який виражає назву ... торта (*dobostorta*), як, до речі, і в румунській мові (*tort, fursec, prăjitură Doboș*), а то і в українській – торт Добош. На Закарпатті існує готель «Добош», Торговельна компанія «П.П.Добош», а в Сербії – фірма продажі автомобілів «Добош». Прізвище Добош носять особи в Україні, Росії, Польщі (*Krzysztof Dobosz*), в Румунії його носять футболісти, прозаїки (*Dan Doboș*), композитори (*Viorel Doboș*), лікарі (*Călin Doboș*) і ін. Тоді коли *Довбушем* називається тільки славний гуцульський опришок Олекса. Форма прізвища Добош структурою подібна до прізвищ з повноголоссям типу *Дорош*, які атестовані як у Карпатах, так і в глибі України, завдяки чому етимологія цього слова є значно ускладненою.

Ждемо нових інтригуючих Ваших запитань. У міру наших можливостей, задовольнятимемо Вашу і загальночитачку допитливість.

З тією ж повагою, Іван Ребошапка.

Дитячі сторінки

**Дорогі діти! Наближається свято 8 БЕРЕЗНЯ.
Не забудьте привітати найрідніших і найближчих вам жінок!**

Марійка ПІДГІРЯНКА

ПОДАРУНОК МАМІ

З Восьмим березня, мамо, із святом!
З любим святом весни і пісень!
Ми для тебе сьогодні із татом
Подарунок шукаєм весь день.
І ніяк ми не знайдем нічого,
І не можемо вибрати – який?
Ти ж бо гідна дарунка такого,
Що лиш в казці була золотий!
Ми купили вже квітів багато
І шкатулку з намистом рясним...
Та усе нам здається із татом –
Не таким, не таким, не таким.
Мама й каже: – Я знаю, я знаю,
Що було вам не легко... А втім,
Я від вас подарунок вже маю,
І цілком задоволена ним.
Ні, його не купити за гроші,
Не підлеглий він жодній ціні...
Що такі ви у мене хороші –
Це найкращий дарунок мені!

Наталія КОЗЛЕНКО

У СВЯТКОВИЙ ДЕНЬ

У святковий день Жіночий,
Тільки-но розплющу очі,
До бабусі побіжу.
Привітаю і скажу,
Що люблю її без тям,
Бо піклується за нами!
І годує, з нами грає,
Перед сном казки читає!
Може, правда, й посварити –
Та за мить почне жаліти!
І хвилюється безмежно.
Щоб були ми обережні.
Ми із братом і сестрою
Так пишаємось тобою!
І щодня тобі охоче,

Не лише у день Жіночий,
Будем про любов казати
І букети дарувати!
Наталія Козленко

ВЧИТЕЛЯМ У ДЕНЬ ЖІНОЧИЙ

Вчителі! Жінки чарівні!
Рідні ми для вас і рівні.
Нам даруєте знання,
Щоб ніколи навмання
Не блукали ми по світу.
Нам даруєте освіту!

Ви вчите нас рахувати,
Малювати і читати,
Мову рідну поважати,
Власну думку формувати!

Ви вчите фізичним вправам,
Добрим і корисним справам.
Старшим всім допомагати
І малих не ображати.

З днем Жіночим вас вітаєм
І найкращого бажаєм.
Знаєм: той, хто тут навчався,
З нами подумки з'єднався,
І до вас подяка лине
Із усіх кутків країни!

Тетяна ЛИСЕНКО

ВИХОВАТЕЛЬКА

Хто, як квочка із курчатами,
В дитсадку щодня з малятами?
Хто їх пильно доглядає,
Няньчить, пестить, розважає,
Вчить співати й малювати,
Рахувати і читати?
Ласку дітям всю до крапельки
Подарує вихователька.

Дитячі сторінки

Микола ВІНГРАНОВСЬКИЙ

Іде кіт через лід

Іде кіт через лід
Чорнолапо на обід.

Коли чує він: зима
Його біла підзива.

– Ти чого йдеш через лід
І лишаєш чорний слід?

– Бо я чорний, – каже кіт, –
Я лишаю чорний слід.

Коли ж біла ти сама,
То білий тут дотемна.

І пішов кіт через лід
Чорнолапо на обід.

Стала зимонька сумна:
За котом ішла весна!

Платон ВОРОНЬКО

Кучерявий баранець

Кучерявий баранець
Мекав: «Дайте гребінець.
Я гладеньким хочу стати!»
І сказала добра мати:

«Не пригладжуй чуба, нащо?
Кучерявим бути краще.
Баранцеві до лица
Не вживати гребінця».

Але ж ти – не баранець.
Треба мати гребінець.

Олег ГОЛОВКО

Захворіло Ведмежатко

У ведмежій хаті горе-
Ведмежатко дуже хворе,
Верещить на цілий світ:
– Ой, болить мені живіт!

Запросили в хатку Цапа,
Лісового ескулапа,
Він підсів до Ведмежати,
«Ме» примусив прокричати,
В рот і в ніс позаглядав,
Враз хворобу відгадав:
– Тут причина отака –
Мало вітаміну «Ка»,
Хай Ведмедик- мовив гість, –
Тричі в день капусту їсть!

Запросили Кабана,
Лісового чаклуна,
Він підсів до Вежмежати,
«Хрю» примусив прокричати,
В рот і в ніс позаглядав,
Враз хворобу відгадав:
– Хай Ведмедик –
мовив гість, –
Тиждень жолуді поїсть!

А Сова, що чуйно спала,
Засміялась і сказала:
– Не хвилюйтесь,
все в порядку,
Він нічим не захворів,
Просто вранці біля хатки
Аж відерце меду з'їв!

Віра Паронова

Качка

Качка перевальцем йде,
Каченят своїх веде
І покрює тихенько:
– Не губіться, йдіть скоренько!

А маленькі каченята
Йдуть точнісінько, як мати:
З боку в бік гойдаються,
Ніби коливаються.

Йдуть на ряску на ставок.
Качка перша в воду – скок!
А слідом малята,
Жовті каченята.

Дитячі сторінки

Ніна САЛО

КАЗКА ПРО ПТАШЕНЯ, ЯКЕ НЕ МОГЛО СОБІ ДАТИ РАДУ

Було собі цікаве Жабеня. Воно запитувало всіх про все. Чому сонечко сяє? Чому шелестить листя? Чому квіти увечорі стуляють пелюстки? Чому роса холодна? Геть усі відповіді хотіло знайти Жабеня, та чомусь ніхто не хотів йому допомогти.

Одного дня Жабеня зустріло Пташеня, яке сиділо під деревом і плакало.

— Ти чого? — запитало його Жабеня.

— Скоро ніч, а я не літаю й не літатиму. Хтось мене з'їсть!

Тоді вони пішли на високий берег струмка.

— От, стрибаймо, — каже знов Жабеня.

— Не буду. Я не вмію ні літати, ні плавати. Це тобі добре, ти хоч щось умієш!

Тоді пішли вони на високу-височенну гору. Доки піднялися, не раз Пташеня зітхало:

— Ой лишенько!

Вийшли вони на вершечок.

— Стрибаймо! — скомандувало Жабеня.

І стрибнуло. Вболіваючи за друга, воно геть забуло, що не має крил...

А пташеня залишилося стояти на горі. Жабеня впало і дуже забилося. Пташеняті стало жаль товариша:

— Може, йому потрібна допомога, а я тут, а він там, унизу! Піду...ні, стрибну, так буде швидше.

І стрибнуло.

Хоча спочатку воно просто падало, та крильця стріпнулися раз, і вдруге, і втретє — пташеня полетіло! А Жабеня так зраділо, що в нього й усе перестало боліти. Воно якось завжди так: коли рюмсаєш і ниєш, нічого не виходить, а коли робиш щось із добрим серцем, то й результат завжди добрий.

— Ти ж Пташеня, чому не літаєш?

— Мама мене вчила, а я не слухалось. А тепер і раде б відлетіти хоч до отієї гілки, так не вмію!

— То давай я тебе навчу!

— Та де вже тобі, Жабеняті, навчити Пташеня літати!

Вийшли вони на горбочок.

— Дивись, зараз стрибемо і полетимо, — сказало Жабеня.

— Я не полечу, — заперечило Пташеня, — я й двох разів не стріпну крильцями, як упаду і заб'юся.

Дитячі сторінки

Легенди України

Легенда про материнські сльози

Лише сніг зійде, а на луках, на горбах, понад стежками з'являються маленькі білі квіточки. Люди називають їх материнськими сльозами і склали таку легенду.

Колись, дуже давно, на наш край нападали татари. В одному селі жила бідна вдова. Мала вона трьох синів-козаків — один другого кращий. Уже повиростали вони, і думала мати, що невісток приведуть, поміч буде. Але не так сталося, як гадалося. Чорною хмарою посунула на Україну татарська орда. Пішла та сила вгору по Дністру аж під Карпати грабувати народ і в ясир забирати: хлопців-молодців на галери, а дівчат — для гаремів ханських та султанських.

Зібралися три сини тієї вдовиці на татарву йти. Попросили в матері благословіння, поклонилися громаді, взяли мечі, осідлали коней вороних і поїхали з побратимами на рать.

Лютя січ була, бо й не рівними сили були. На одного козака по п'ять зайд сунуло. Та відступили татари, бо багато бусурманських голів лишилося над Дністром.

Поверталися з перемогою хлопці додому по білому снігу, що випав після битви. Радісно зустрічали їх. Але для матері-вдови принесли вони сумну звістку: її два сини впали у лютій січі, а третього, порубаного, забрали татари з собою.

Боса і простоволоса бігла мати по білому снігу за третім сином і тяжко голосила. Гіркі сльози рясним дощем падали з очей. Від них танув білий сніг. Де впала сльозина, там розквітала маленька квіточка.

Назвали люди ці квіточки материнськими сльозами. А ще їх маргаритками називають.

Хліб і золото

Колись ще давно на галицькій землі жив-панував король Данило. Був король багатий та мав власного майстра, який виготовляв йому срібні та золоті гроші. Майстер працював у залі, де була каса під суворим наглядом короля, який відкривав залу, аби майстер зайшов і мав змогу працювати, та зразу ж закривав за ним двері. Лише після роботи король власноруч випускав майстра із зали з касою. Тож лише він знав про справжнє багатство Данила, і так розжився, що геть забув як це голодним бути, і каже королю:

— Золото — то цар.

— Ні, майстре, то хліб — усьому голова, — виправляє його Данило.

— Та ні, золото та срібло, — сперечався з королем майстер.

Сперечалися чоловіки, аж поки королю це не обридло і не пішов він геть з майстерні. А наступного дня бачить Данило — а на стіні майстерні напис: «Хліб — болото, а всьому голова — срібло й злото».

На це король лише промовчав.

А наступного ранку, як зазвичай, він привів майстра, замкнув його, а тут новини від гінця — ворог наближається, треба рушати у похід. Так Данило зібрав військо та відправився захищати рідний край, а от про майстра забув зовсім. А відчинити його ніхто не мав права, бо був такий наказ короля, інакше — смерть.

Минуло кілька місяців. Данило з військом повертаються додому, перемога дісталась їм. Але ні майстра, ні подарунка на честь перемоги, на який король так чекав, не було. І ось Данило згадав. Швидко зістрибнув з коня та підбіг до каси, відчиняє, а там кісточки на купі золота — все, що залишилось від майстра. А на стіні золотом написано: «Срібло, золото — то болото, а хліб — цар».

Отак життя навчило...

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Михайло ТРАЙСТА

ГОСПОДЬ РАХУВАТИ ЗМІЄ

(Гумореска)

— Два леї єм довжен, лей проп'ю, а сім має мені повернути назад, бо му плюну в лице з нехарьов, мамку би собі об'йойкав юпетник ізраїльській! Гей би вижу, што зачне крутити, як Дабалові воли у припорі: «Та знаєте, Михайле, не маю вам удати решту¹, а ви лишіть десятку в мене, бо в мене не пропаде, в мене таке бізуне місце, 'уйку, таке бізуне місце, а ви собі вип'єте у мене, коли захочете, «битрину»², бо знаєте, што на віру не дам». Хіба я не знаю, што не даст, не дало би му уддихнути, але і я не дам, не дам, аж би на колінки падав! А ще го у'аню перед людьми, аби ня і на тум світі спогадував. А удтак сей уп'ю дві деці «битрини», та як собі заспіваю!.. На усю коршму, аби виділи люди, што Михайло Феріщак не є якийс лайдак, а ґазда!

«Горіво-о-очко з кукулю,

Як я тебе файно п'ю...» — протяг пошепки вуйко, і роздивився перелякано на всі боки. — Ще хтос ня учує та пуйде новина по селу, што Феріщак співає дорогами. Та хто б міг почути, аж я так, потихоньку, як у думці, але в коршмі заспівати мушу, фена му тот, та не сесю з горівочкоу, ай ґаздускої, може, тої, што Михайло Дорофтей співає:

«Ой кошу кошеницю

на п'ять возу сіна...» — та што єм так розбігса, як Семениха муки купити, уйшов єм із церкви та біжу, як кинений на голову, до коршми, а коршма порожна. Застою мало, най пруйдут люди, най са наповнит коршма, а удтак зайду і гепну десятков Дувидові на стул, — радів вуйко Феріщак, ховаючись у верби недалеко

Дувидової корчми. Звідти йому було видно добре двері корчми.

— Ага, ади, Мешко Василь до коршми повертає, а за ним і Олекан... Ого!.. І Пикура та ще й Василь Кушнірик, — аж підстрибував вуйко з радощів. Заднім увійшов Михайло Семенчішин, правда, йшов ще й Юфурко, але той не заходить до корчми, бо п'є крадькома...

— Но, аму й аму³ — вискочив вуйко з-поміж верб і до корчми.

— Ану, Дувиде, налий дублу⁴, тої, што я п'ю, та зопри собі довг, сім лею назад, чув бо ти?.. — зафрінцкав на Дувид вуйко і кинув червону бумажку на стіл.

— Ха-ха-ха!.. — розсміявся Дувид. — Ану,

Мал. Михайла ТРАЙСТИ

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Микола БІЛОКОПИТОВ

ТІКАЙ, ПОКИ НЕ ПІЗНО!

Бувальщина

Після офіційної реєстрації шлюбу в загсі молодята разом зі своїми друзками, а також з гостями вирішили поїхати найнятим на один день лімузином у фотоательє. На одному з перехресть зупинилися, бо світлофор висвічував червоним. Раптом поруч різко загальмувало таксі, водій якого, опустивши скло, почав подавати руками якісь знаки.

Очевидно, він намагався привернути увагу пасажирів весільного автомобіля. Зрештою, це йому вдалося.

— Хто з вас жених? — гукнув таксист, намагаючись розгледіти через вікно пасажирів лімузина.

— Та ось він, щасливчик! — весело сказав дружок, показуючи на одного з молодих людей, що скупчилися на задньому сидінні.

— Як тебе звуть, жених? — поцікавився таксист.

— Сергієм його батьки назвали! — знову озвався дружок.

— Слухай, Сергійку, браточку, — таксист приклав руку до серця, — що ти робиш? Вилазь відтіля і пересідай до мене! Куди хочеш, безплатно відвезу. Послухай мене, того, хто побував уже в сімейному пеклі — тікай, поки не пізно!

— Та вже пізно! — сміючись, вигукнула наречена, демонструючи обручку на безіменному пальці. — Ану, Сергію, покажи й ти свою!

Жених демонстративно вистромив руку з обручкою й пасажири лімузина гучно й радісно привітали цей жест.

— Ех, пропав іще один мужик! — сумно констатував таксист і, не дочекавшись зеленого, різко рвонув з місця на жовте світло. Аж заіскрилося під колесами...

— Так, видно, натерпівся мужик у невдалому шлюбі! — поспівчував водій лімузина...

— Двадцять п'ять років минуло з того часу, а ми з чоловіком — тьху-тьху-тьху — наше сімейне життя пеклом не вважаємо, — згадує Наталія Олександрівна. — Але того таксиста при нагоді згадаємо. Надто ж, коли виникають якісь дрібні непорозуміння, чоловік мій Андрій, щоб підчепити мене, напівжартома зауважує: «Казав же мені таксист, щоб я тікав, поки не пізно! А я, дурний, не послухав. А тепер уже зовсім пізно...»

дивітса, чесні християни, який він хитрий, як цап на муда!

— Дивися, Дувиде, як говориш з ґаздами, бо!..

— Ха-ха-ха!.. Тото йо ґазда!.. Одним лейом хоче двалейовий довг відплатити, дублу цуйки випити, та ще «сім леїв назад», бо аж ні, він!.. — мовив Дувид до людей, тримаючи між пальцями «червоного, паперьового лея».

Люди реготали, аж за животи трималися.

Бідний вуйко вихопив лея, вискочив з корчми і побіг вулицею до церкви.

— Пане наміснику, пане наміснику! — крикнув здаля на Ляховича, який замикав церкву.

— Чого вам, Михайле, висповідати душу забули?..

— Ні, пане наміснику, я за десятков прибіг.

— За яков десятков?

— Та за тов, што єм вер у бухту⁵.

— Ви вкинули десять леїв у бухту? — здивувався священик.

— Та я не хотів, я мав у жебі⁶ два папірці: лей та й десятку, то замість лея вер десятку.

— То ви, Михайле, одного лея хотіли кинути, а помилково кинули десятку, добре я зрозумів?

— Добре, пане, добре...

— Та ви, Михайле, не переживайте, Господь Бог вам зарахує лиш стільки скільки ви хотіли кинути, бо Господь рахувати вміє!.. — посміхнувся священик і пішов собі до парафії, а вуйко сумними очима, мов у дитини, що загубила цяцьку, довго дивився йому вслід.

1 Решта — (тут) здача.

2 Битрина — назва горілки (Цуйка битрина).

3 Но, аму й аму — (рум.) ну, тепер буде.

4 Дубла — подвійна порція (200 грам).

5 Бухта — скринька для пожертвувань.

6 Жеб — кишень.

Роботи художника Аурела Дана

Церква у центрі села

Марамороське весілля

Марамороські полонини

Різдвяні звичаї

Виставка килимів

Село